НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

10.03 – КМР. 649 “С” 27.02.202 3 06 ПЗ

ГУЛЯН МАРГАРИТИ ІГОРІВНИ

2023 р.

НУБіП України
НУБіП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСТИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет (ННІ) гуманітарно-педагогічний

УДК 378.4-057.87:159.9

ПОГОДЖЕНО
Декан факультету (Директор ННІ)
Гуманітарно-педагогічний
(назва факультету (ННІ))
_____ Савицька І.М.
(підпис) (ПІБ)
“ ” _____ 20__ р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри
Педагогіки
(назва кафедри)
_____ Сопівник Р.В.
(підпис) (ПІБ)
“ ” _____ 20__ р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «Розвиток емоційної компетентності»

Спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»
(код і назва)

Освітня програма Інформаційно-комунікаційні технології в освіті
(назва)

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна
(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Гарант освітньої програми
Доктор педагогічних наук, доцент _____ Кучай О. В.
(науковий ступінь та вчене звання) (підпис) (ПІБ)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи
асистент кафедри педагогіки, _____ Костинюк В. С.
(науковий ступінь та вчене звання) (підпис) (ПІБ)

Кандидат педагогічних наук, доцент _____ Єресько О. В
(науковий ступінь та вчене звання) (підпис) (ПІБ)

Виконала _____ Гуляш М. І.
(підпис) (ПІБ студента)

КИЇВ – 2023

НУБіП України

НУБіП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСТИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет (ННІ) гуманітарно-педагогічний

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри Педагогіки
Доктор педагогічних наук, доцент
(науковий ступінь, вчене звання)
_____ Сопівник Р.В.
(підпис) (ПІБ)
"____" _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Гулян Маргарита Ігорівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність 011 «Освітні, педагогічні науки»
(код і назва)

Освітня програма Інформаційно-комунікаційні технології в освіті
(назва)

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна
(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Тема магістерської кваліфікаційної роботи «Розвиток емоційної компетентності» затверджена наказом ректора НУБіП України від "01" травня 2023 р. № _____

Термін подання завершеної роботи на кафедру _____
(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи наукові розробки вітчизняних та зарубіжних учених, матеріали періодичних видань, словники, навчальна та довідкова література з теми дослідження

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. проаналізувати розвиток поглядів на проблему розвитку емоційного інтелекту та емоційної компетентності у науковій літературі;
2. розкрити сутність і структуру поняття «емоційна компетентність»;
3. охарактеризувати роль інформаційно-комунікативних технологій у навчанні та самоосвіті;
4. окреслили поняття «штучний інтелект» та його роль в освіті;
5. встановили рівень сформованості емоційної компетентності студентів, та перевірили результативність розвитку емоційної компетентності засобами штучного інтелекту;
6. розробити методичні рекомендації щодо розвитку емоційної компетентності активу студентського самоврядування.

Дата видачі завдання "_____" _____20___ р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи
асистент кафедри педагогіки, _____ Костинюк В. С.
(науковий ступінь та вчене звання) (підпис) (ПІБ)

Кандидат педагогічних наук, доцент _____ Єресько О. В
(науковий ступінь та вчене звання) **(підпис)** **(ПІБ)**

Завдання прийняв до виконання _____ Гулян М. І.
(підпис) (прізвище та ініціали студента)

НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України

РЕФЕРАТ

НУБіП України

Магістерська кваліфікаційна робота на тему «Розвиток емоційної компетентності» містить 83 сторінки друкованого тексту, 4 таблиці, 1 рисунок, 3 додатки. Перелік посилань нараховує 56 найменувань

Мета магістерської кваліфікаційної роботи – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити рівень результативності розвитку емоційної компетентності за допомогою штучного інтелекту.

Завдання дослідження:

1. проаналізувати розвиток поглядів на проблему розвитку емоційного інтелекту та емоційної компетентності у науковій літературі;
2. розкрити сутність і структуру поняття «емоційна компетентність»;
3. охарактеризувати роль інформаційно-комунікативних технологій у навчанні та самоосвіті;
4. окреслили поняття «штучний інтелект» та його роль в освіті;
5. встановили рівень сформованості емоційної компетентності студентів, та перевірили результативність розвитку емоційної компетентності засобами штучного інтелекту;
6. розробити методичні рекомендації щодо розвитку емоційної компетентності активу студентського самоврядування.

Розв’язання поставлених завдань були використані такі **методи наукового дослідження**, як: аналіз та синтез, індукція та дедукція, моделювання, порівняння та узагальнення психолого-педагогічної літератури з теми дослідження, тестування, бесіда, вивчення документації та результатів

педагогічної діяльності, визначення та узагальнення емпіричних даних дослідження та отриманих результатів.

Результатом дослідження стало ретельне вивчення проблеми розвитку емоційної компетентності студентів на основі аналізу різних поглядів та моделей емоційного інтелекту. У першому розділі розглянуто еволюцію уявлень про розвиток емоційного інтелекту та емоційної компетентності, що визначає основні етапи та тенденції в цій області.

У другому розділі проаналізовано вплив інформаційно-комунікативних технологій та штучного інтелекту на освітню парадигму. Висвітлено роль сучасних технологій у навчальному процесі та самоосвіті, а також досліджено перспективи використання штучного інтелекту для персоналізованої освіти.

У третьому розділі представлено емпіричне дослідження розвитку емоційної компетентності за допомогою штучного інтелекту. Розглянуто етапи, методи та методики дослідження, а також надано аналіз отриманих результатів. На основі цього проведено методичні рекомендації з розвитку емоційної компетентності молоді. В цілому, робота спрямована на вивчення та вдосконалення процесів розвитку емоційної компетентності студентів за допомогою інноваційних підходів, що враховують сучасні технологічні та педагогічні зміни.

Результатом нашого дослідження є значущий внесок у розуміння та розвиток емоційної компетентності. По-перше, ми уточнили сутність і структуру поняття "емоційної компетентності", розкривши його ключові аспекти та взаємозв'язки. Це створило більш чітке та компресивне уявлення про основні складові цього психологічного конструкту.

По-друге, наше дослідження визначило ефективність розвитку емоційної компетентності за допомогою інформаційно-комунікаційних

НУБіП України

технологій. Зокрема, ми перевірили результативність використання таких технологій у підвищенні рівня емоційної компетентності. Отримані дані підтвердили, що використання інформаційно-комунікаційних технологій сприяє збалансованому та зростаючому розвитку цієї важливої психологічної якості.

Отже, наша робота розширює теоретичне розуміння емоційної компетентності та підтверджує перспективи застосування інформаційно-комунікаційних технологій для її розвитку.

Ключові слова. Емоційна компетентність, емоційний інтелект, розвиток емоційної компетентності, розвиток емоційного інтелекту, інформаційно-комунікаційні технології в освіті, штучний інтелект, використання штучного інтелекту в освіті.

НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ 9

ВСТУП 10

РОЗДІЛ І. РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ 13

1.1 Аналіз розвитку поглядів на проблему розвитку емоційного інтелекту та емоційної компетентності 13

1.2 Сучасні моделі емоційного інтелекту та структурні елементи емоційної компетентності 25

Висновки до першого розділу 32

РОЗДІЛ ІІ. ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ОСВІТНЮ ПАРАДИГМУ 34

2.1 Роль інформаційно-комунікативних технологій у сучасному навчанні та самоосвіті. 34

2.2. Штучний інтелект і персоналізована освіта: нові підходи та можливості 43

РОЗДІЛ ІІІ. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ 53

3.1 Етапи, методи та методики дослідження 53

3.2 Аналіз результатів дослідження 57

3.3 Методичні рекомендації з розвитку емоційної компетентності молоді 63

Висновки до третього розділу 64

ВИСНОВКИ 66

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 71

НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЕІ	Емоційний інтелект
ЕК	Емоційна компетентність
ШІ	Штучний інтелект
ІКТ	Інформаційно-комунікаційні технології
EQ	Емоційний коефіцієнт
ІТ	Інформаційні технології
AI	Artificial intelligence (штучний інтелект)

НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України

ВСТУП

НУБіП України

Актуальність дослідження, спрямованого на розвиток емоційної компетентності молоді за допомогою штучного інтелекту, в сучасному світі важко переоцінити. Споживче суспільство, вимагає від особистостей не лише технічної експертизи, але і високого рівня емоційної компетентності. Здатність розуміти, виражати та ефективно керувати емоціями стає ключовою в навчанні, роботі, взаємодії з іншими людьми та соціальній адаптації.

Штучний інтелект, завдяки своїм можливостям аналізу даних та персоналізації, стає потужним інструментом для розвитку емоційної компетентності. За допомогою алгоритмів і технологій, він може створити індивідуальні навчальні програми, адаптовані до потреб кожного користувача. Це сприяє більш ефективному процесу навчання та підвищує якість освіти.

Створення інноваційних інструментів для розвитку емоційної компетентності є актуальним завданням, оскільки це допоможе молодому поколінню ефективніше впоратися з викликами сучасного світу та досягти успіху в різних сферах життя.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити рівень результативності розвитку емоційної компетентності за допомогою штучного інтелекту.

Сформульована мета дозволяє визначити наступні з**авдання дослідження:**

1. проаналізувати розвиток поглядів на проблему розвитку емоційного інтелекту та емоційної компетентності у науковій літературі;
2. розкрити сутність і структуру поняття «емоційна компетентність»;

3. охарактеризувати роль інформаційно-комунікативних технологій у навчанні та самоосвіті;
4. окреслили поняття «штучний інтелект» та його роль в освіті;
5. встановили рівень сформованості емоційної компетентності студентів, та перевірили результативність розвитку емоційної компетентності засобами штучного інтелекту;
6. розробити методичні рекомендації щодо розвитку емоційної компетентності активу студентського самоврядування.

Об'єктом дослідження є емоційна компетентність як психолого-педагогічний феномен.

Предметом дослідження є розвиток емоційної компетентності за допомогою штучного інтелекту.

Розв'язання поставлених завдань були використані такі **методи наукового дослідження**, як: аналіз та синтез, індукція та дедукція, моделювання, порівняння та узагальнення психолого-педагогічної літератури з теми дослідження, тестування, бесіда, вивчення документації та результатів педагогічної діяльності, визначення та узагальнення емпіричних даних дослідження та отриманих результатів.

Наукове значення цього дослідження полягає в тому, що ми:

1. уточнили сутність і структуру поняття «емоційної компетентності»;
2. перевірили результативність розвитку емоційної комлетентності засобами інформаційно-комунікаційних технологій;

Практична значущість роботи полягає в тому, що ми розробили методичні рекомендації щодо розвитку емоційної компетентності засобами ІКТ.

НУБіП України

Апробація. Наукове дослідження пройшло апробацію на Міжнародній науково-практичній конференції та були опубліковані тези в матеріалах конференції.

Список публікацій темою дослідження:

1.
2.

Участь автора у наукових конкурсах

1. Гулян М. Розвиток емоційної компетентності активу студентського самоврядування аграрних закладів освіти : Наук. робота. Київ, 2021. 53 с.
2. Гулян М. І. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі : Наук. робота. 2020. 56 с.
3. Гулян М. І. Ціннісні орієнтації підлітків: наук. Робота. 2018. 36 с.

Структура роботи – робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У роботі було наведено 1 малюнок, 3 таблиці та 54 використаних джерела.

Кількість сторінок – 67.

НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України

РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

1.1 Аналіз розвитку поглядів на проблему розвитку емоційного інтелекту та емоційної компетентності

Кожна людина може досягти успіху в житті, але не кожен використовує свій природний потенціал. Багато людей розуміють, що для досягнення успіху важливо навчатися, але в сучасному світі не менш важливо вміти швидко та креативно застосовувати свої знання на практиці, адаптуватися до швидко змінюваних умов. З метою пошуку шляхів підвищення ефективності та працездатності людського мозку педагоги звертають увагу на дослідження суміжних наук, таких як фізіологія та нейропсихологія, що є основою для розвитку інтелекту. У XX столітті було приділено значну увагу дослідженню інтелекту та його різновидів, що допомогло усвідомити потужний потенціал людських здібностей.

З огляду на вищезазначене, у нашому дослідженні ми визначили одним із завдань поглиблення наукових розумінь сутності феномена емоційного інтелекту. Для цього ми дослідили цю проблему в контексті історико-психологічного огляду наукових робіт, відслідковуючи еволюцію вивчення проблеми емоційного інтелекту.

Аналіз наукових джерел з проблеми дослідження виявив, що емоційний інтелект розглядається у контексті трьох галузей психологічної науки:

- психології емоцій, що вивчає роль емоційних процесів у психічний діяльності людини загалом та в структурі емоційного інтелекту особистості зокрема [18]

- психології інтелекту, яка визначає емоційний інтелект як сукупність когнітивних здібностей, що забезпечують здатність людини розуміти та керувати емоціями [21];
- психології особистості, яка розглядає емоційний інтелект як психічне утворення, що поєднує когнітивні здібності та особистісні якості людини [4].

Термін «емоції» походить від латинського слова «emoveo» (зворушую, хвилюю), не має однозначного і чіткого визначення в наукових дослідженнях, як у вітчизняних, так і в іноземних. Аналіз наукових праць у цій області показує, що вчені розуміють поняття емоцій по-різному: «особливий клас психічних процесів і станів, пов'язаних з інстинктами, потребами та мотивами, що відображаються у формі безпосереднього переживання (задоволення, радості, страху тощо) значущість явищ і ситуацій, які діють на індивіда, для здійснення його життєдіяльності» [12, с. 427]; «своєрідні психічні процеси, які виникають під час задоволення потреб і регулюють поведінку відповідно до мотивів суб'єкта» [39, с. 26]; «психічні стани й процеси в людини, у яких реалізуються їх ситуативні переживання. Емоції виступають також і як властивості людини, оскільки в них виявляється позитивне або негативне ставлення індивіда до певних об'єктів, сфер діяльності, до інших людей, до самого себе» [12, с. 582].

Ця неоднозначність у тлумаченні емоцій насамперед випливає з різних дослідницьких підходів, які використовують автори. Кожен дослідник має свій власний погляд на сутність емоцій, і це призводить до розбіжностей у їх розумінні та визначенні. Проте, попри цю різноманітність, можна виокремити спільні ознаки у наведених дефініціях емоцій.

НУБіП України

По-перше, всі дефініції відзначають, що емоції є складовою частиною психічних процесів і станів людини. Це свідчить про те, що емоції виникають у внутрішньому світі людини та мають психологічну природу.

По-друге, всі дослідники вказують на взаємозв'язок емоцій з потребами й мотивами особистості. Це означає, що емоції можуть бути пов'язані з тим, що людина потребує або чого вона прагне досягти. Емоції можуть бути реакцією на задоволення або незадоволення цих потреб і мотивів.

По-третє, у всіх визначеннях емоцій відзначається, що вони відображають переживання людини й відображають її ставлення до себе, до інших людей і навколишньої дійсності загалом. Це підкреслює соціальний аспект емоцій, їхню роль у спілкуванні та взаємодії з іншими.

Емоції, які розглядаються як окрема сфера знань, потребують специфічної системи навичок, яка б дозволяла обробляти емоційну інформацію. Такою системою є концепт емоційного інтелекту.

Термін «інтелект», походячи від латинського слова «intellectus», що перекладається як «розуміння» або «пізнання», був вперше введений англійським психологом Жаном Лефевром Д'Аламбером в XVIII столітті. Поступово цей термін вже ввійшов у науковий лексикон і став об'єктом наукового дослідження.

Під інтелектом розуміють відносно стійку структуру розумових здібностей людини, яка розвивається при взаємодії спадковості й середовища, в якому вона живе й працює [1].

До основних характеристик інтелекту відносять: глибину – здатність проникати в сутність речей та явищ, розуміти їхні причини, глибинні закономірності; критичність – здатність об'єктивно оцінювати предмети і явища, бажання піддавати сумніву гіпотези та рішення; гнучкість – здатність

НУБіП України

перемикатися з однієї ідеї на іншу, в тому числі протилежну за значенням; широту розуму – здатність бачити проблему в усій повноті, у взаємозв'язку з іншими явищами; швидкість – здатність оперативно приймати рішення та продукувати багато ідей; оригінальність – здатність продукувати нові ідеї, що відрізняються від загальноприйнятих поглядів; допитливість – прагнення пізнати явище і сформувати щодо нього свою думку [1].

Науковці використовують різні тлумачення для розкриття значення поняття «емоційний інтелект». Розгляньмо, які важливі характеристики, загальні та специфічні ознаки емоційного інтелекту були визначені дослідниками в рамках цього концепту.

До введення поняття «емоційного інтелекту» учені працювали з поняттям «соціального інтелекту», визначення яких дуже переплітаються. Вперше цей термін був використаний у 1920 році професором Едвардом Л. Торндаїком. Торндаїк розглядав інтелект як тривимірне поняття, де перший вимір належав до здатності розуміти й керувати ідеями (абстрактний інтелект), другий — до конкретних об'єктів (механічний інтелект), і третій — до взаємодії з іншими людьми (соціальний інтелект).

Торндайк у своїй теорії «соціального інтелекту» описував його як «здатність розуміти й керувати чоловіками й жінками, хлопчиками й дівчатами, діяти мудро в людських взаємовідносинах». У 1940 році послідовник Торндайка Девід Векслер у своїй роботі описав вплив неінтелектуальних факторів на розвиток інтелекту індивіда та припустив, що саме вони можуть бути важливими для досягнення успіху в житті [39].

Ранні визначення соціального інтелекту вплинули на пізніщу концептуалізацію поняття емоційного інтелекту [44].

НУБіП України

Паралельно до терміну «емоційний інтелект» появляється і термін «емоційного коефіцієнта» (EQ), який вперше був зафіксованим у статті Кейт Бейелі (Британський журнал Mensa, 1987). Проте відомий дослідник Реувен Бар-Он стверджує, що цей термін був винайдений ним ще в 1985 році та використовувався в неопублікованих робочих тезах для опису свого підходу до оцінки емоційної та соціальної компетеитності [12].

У 1989 році Стенлі Грінспен представив модель емоційного інтелекту, яку пізніше використовували для своїх досліджень Джека Майєра та Пітера Саловея в 1990 році.

На ранніх етапах вони розглядали емоційний інтелект як частину соціального інтелекту: «це тип соціального інтелекту, що передбачає здатність контролювати свої емоції та чужі емоції, розрізняти їх та використовувати інформацію, щоб керувати власним мисленням і діями» [46]. Згодом їхнє визначення дещо змінило своє формулювання: «ми визначаємо емоційний інтелект як здатність сприймати й висловлювати емоції, засвоювати емоції, розуміти й обґрунтовувати емоції, регулювати емоції свої та інших» [47].

Реувен Бар-Он визначав емоційний та соціальний інтелект як сукупність емоційних і соціальних компетенцій та навичок, які визначають, наскільки ефективно люди розуміють і проявляють себе, розуміють інших і взаємодіють з ними, як справляються з щоденними потребами, викликами й тиском. Своє бачення він виклав у своїй моделі «Модель емоційного та соціального інтелекту». А через рік презентував першу психодіагностичну методику для дослідження емоційного інтелекту EQ-i [36].

Великий вклад у розвиток та популяризацію поняття EI здійснив психолог та журналіст Деніел Гоулман, який на основі теорії (Майєр & Саловей) та кроскультурних емпіричних досліджень представив своє бачення

НУБіП України

емоційного інтелекту. Він розглядає емоційний інтелект як групу навичок та компетенцій, які зосереджені на чотирьох можливостях: самосвідомість, контроль, управління відносинами та соціальна обізнаність [56].

Емоційний інтелект розглядається як психологічний конструкт, що впродовж життя формується у людини під впливом низки певних детермінант, що зумовлюють його рівень розвитку та специфічні індивідуальні характеристики. Дослідники виокремлюють три групи таких чинників: когнітивні здібності (характеристика інформації, що передається емоціями, швидкість точність її обробки), уявлення про емоції (в ролі джерела інформації про себе та інших), індивідуальні прояви емоційності (емоційна стійкість, емоційна чутливість) [24].

Емоційний інтелект вивчається як здатність керування й розуміння своїх і чужих емоцій [46, 24]. Здатність до розуміння емоцій означає вміння ідентифікувати (розпізнавати) емоції у себе або іншої людини, тобто визначати, яку емоцію відчуває інша людина, і, як результат, знайти для неї словесне вираження [46, 50, 54].

Крім цього, здатність до ідентифікації емоцій охоплює й розуміння причини, що викликала це переживання, і результати, до яких воно призведе. Здібність керування емоціями показує, що людина здатна контролювати зовнішнє вираження емоцій, інтенсивність емоцій і при необхідності може викликати певну емоцію [46].

Журавльова підкреслює, що за допомогою емоційного інтелекту людина чітко орієнтується в навколишніх обставинах, тонко відчуває свій внутрішній стан, оцінює себе і поведінку інших людей, проявляє емоційну чутливість і контролює емоції й почуття [2, с. 74]. Психологи стверджують, що емоційність людини проявляється в різноманітних почуттях і емоціях [6, с. 358].

НУБіП України

Проникнення у внутрішній світ іншої людини є емпатія, тобто чуттєве сприйняття [4, с. 230]. За В. Г. Крисько, емпатія – це співчуття, співпереживання людини до інших людей, розуміння їх внутрішнього світу [6].

Для багатьох дослідників емпатія – це окремий компонент емоційного інтелекту, за допомогою якого розвивається вміння розуміти й контролювати емоції й настрій оточення [39].

Більш деталізоване тлумачення компонентів емоційного інтелекту можна віднайти у працях американських психологів Джона Мейера і Пітера Саловея [54]. Вони розглядали емоційний інтелект як «можливість керувати власними почуттями та почуттями інших, адекватно їх визначати, щоб направляти свою когнітивно-діяльнісну сферу» [46]. Згодом психологи запропонували таке трактування поняття: «Емоційний інтелект поєднує здатність адекватно сприймати, давати оцінку та виявляти емоції; можливість виявляти почуття, якщо вони стимулюють мислення; здатність представляти емоції та когніції, що належать до емоцій, а також здатність регулювати емоції, для того, щоб допомагати особистому почуттєвому та інтелектуальному зростанню» [46].

Історія поняття емоційної компетентності починає свій відлік від початку спроб переосмислення категорії інтелекту як такої. Як найперше із виходом монографії Говарда Гарднера «Структура розуму» («Frames of mind») 1983-го року у психолого-педагогічній літературі з'являється поняття емоційного інтелекту, що було спробою обґрунтування перегляду та розширення тлумачення стандартизованого на той час поняття інтелекту, вимірюваного за допомогою коефіцієнту інтелектуального розвитку – IQ.

Деякі дослідники, наприклад М. Савчук, вважають, що коріння вивчення емоційного інтелекту сягають часів античного світу [26]. Тобто, значення

НУБіП України

емоційного, пристрасного для людини, її розвитку та становлення визнавалося важливим ледь не з початку розвитку людської цивілізації.

Гарднер розділив емоційний інтелект на два підвиди: внутрішньоособистісний і міжособистісний. Міжособистісний інтелект, на його думку, характеризує вміння людини взаємодіяти з іншими людьми. Внутрішньоособистісний інтелект передбачає вміння людини самореалізуватись у житті, мотивувати себе на активну діяльність, досягнення успіху [22].

Порівнюючи різні визначення емоційного інтелекту протягом років, можна відзначити значні зміни у сприйнятті цього феномена. Наприклад, у 1990 році його визначали як сукупність когнітивних здібностей, а у 2011 році — як ідентифікацію, розуміння та управління емоціями. Зараз у сучасних психолого-педагогічних дослідженнях основний акцент робиться на уточненні сутності цього поняття і більш докладному виокремленні його структурних компонентів.

Повертаючись до кінця XX століття, необхідно підкреслити, що вже у 1995 році із виданням роботи Деніела Гоулмана щодо емоційного інтелекту було вперше аргументовано поняття емоційної компетентності. Відповідно до визначення Д. Гоулмана, емоційна компетентність – це здатність усвідомлювати й визнавати власні почуття і почуття інших, для самомотивації, управління власними емоціями й стосунками з іншими. На думку вченого, емоційна компетентність включає дві складові: особистісну компетентність – управління собою (розуміння себе, саморегуляцію та мотивацію) і соціальну компетентність – встановлення взаємовідносин, що забезпечує емпатія та соціальні навички [42]. Надалі завдяки працям таких дослідників як Д.Гоулман,

НУБіП України

Р.Бак, І.Андрєєва, К.Саарні, М.Райнольдс, О.Яковлева та ін. розвинулось та міцно закарбувалось поняття емоційної компетентності.

Засновник терміну «емоційна компетентність» Даніел Гоулман вказує на важливість розвитку цього явища з декількох причин. По-перше, емоції відображаються у спілкуванні та виражають наше ставлення до навколишнього світу. Розуміння як власних, так і чужих емоцій сприяє успішній міжособистісній взаємодії. По-друге, розуміння власного емоційного стану допомагає нам краще пізнати та зрозуміти самих себе, що сприяє більшій впевненості. По-третє, глибоке вивчення емоційної сфери дозволяє нам ефективніше виражати себе. По-четверте, здатність правильно ідентифікувати свій емоційний стан допомагає нам передбачати можливі стресові ситуації й відповідно реагувати на них. Отже, розвиток емоційної компетентності відіграє важливу роль у самореалізації особистості.

Для наукового вивчення явища емоційної компетентності доцільно спочатку розглянути поняття «компетентність» і розрізнити його від терміну «компетенція». Питання компетентності вже довгий час привертає увагу вчених.

Іноді у літературі компетенція ототожнюється із поняттям компетентність, іноді розглядається як його частина, іноді як родове поняття. Так, у словнику читаємо таке визначення цих понять: «компетентність – це володіння необхідними навичками, знаннями, кваліфікацією або здатністю», а «компетенція – це коло питань, явищ, у яких особа має авторитетність, досвід» [48].

У рамках нашого дослідження доречно зупинитися на більш детальному аналізі поняття «компетентність». Цікаво, що у перекладі з англійської

НУБіП України

«компетентність» – це сукупність компетенцій, наявність знань та досвіду для ефективної діяльності у певній галузі.

Аналіз наукової літератури щодо даного питання розкриває кілька різних підходів до визначення компетентності. Отже, компетентність можна трактувати як:

1. особисту здатність або вміння виконувати певні завдання або діяльності ефективно;

2. сукупність досвіду отриманого в процесі навчання або роботи, який допомагає особі досягати результатів у конкретній галузі;

3. важливість конкретних умінь і навичок, які особа має розвинутими й вміє використовувати для виконання певних завдань або досягнення певних цілей;

4. як єдність психологічних якостей, таких як мотивація, саморегуляція, емоційна інтелігенція, які дозволяють досягати успіху у різних сферах життя;

5. здатність особи створювати та застосовувати ефективні моделі дій або стратегії для досягнення певних результатів.

У нашому дослідженні, ми, як і більшість науковців, підтримуємо ідею, що компетентність охоплює не лише теоретичні знання, набуті навички та вміння, але також здатність успішно застосовувати ці знання у практичній діяльності.

Ознакою емоційної компетентності є виражена емоційна зрілість особистості, яка охоплює різні аспекти емоційного, інтелектуального та регулятивного розвитку. Ця компетентність проявляється у здатності особистості успішно поєднувати свої емоції з досягненням професійних і особистісних цілей. Вона також виявляється у вмінні особистості ефективно координувати свої емоції з метою досягнення конкретних завдань і цілей.

НУБіП України

М. Рейнольдс як досвідчений коуч-тренер із розвитку персоналу розглядає емоційну компетентність як показник оптимального організаційного управління, яка в цілому позитивно впливає на організаційну культуру [52, с. 17–18.]. Вона відзначає: «Одна з основних причин, за якою люди прагнуть стати емоційно компетентними, – можливість досягати бажаних результатів у спілкуванні з іншими людьми» [52, с. 46]. Для того, щоб стати емоційно компетентним, вона пропонує: займатися техніками, які допоможуть жити справжнім моментом; ідентифікувати свої емоції; визначати джерело емоцій; уміти вибрати найбільш відповідний тип реакції [52, с. 22].

У науковому контексті, емоційний інтелект (EI) та емоційна компетентність є двома поняттями, пов'язаними з розумінням та управлінням емоціями, але вони мають відмінності у своєму тлумаченні та використанні.

Емоційний інтелект можна визначити як загальну здатність розуміти, визнавати, керувати та виражати як власні, так і чужі емоції. Він охоплює такі компоненти, як самопізнання, саморегуляція, мотивація, емпатія та соціальні навички. Емоційний інтелект може бути застосований для досягнення різних цілей, включаючи особистий та професійний успіх, лідерство та прийняття рішень.

З іншого боку, емоційна компетентність акцентується на здатності ефективно управляти власними емоціями та взаємодіяти з емоціями інших у соціальних ситуаціях. Вона охоплює вміння контролювати емоції, виявляти емпатію, ефективно спілкуватися та вирішувати конфлікти на основі емоційного розуміння. Емоційна компетентність особливо важлива в контексті міжособистісних відносин та спілкування з іншими особами.

Отже, можна побачити, що історія становлення термінів «емоційна компетентність» та «емоційний інтелект» є досить молодою, але водночас

важливою, оскільки вони стають актуальними й важливими для визначення подальших напрямків підготовки фахівців.

Взаємозв'язаність емоційного інтелекту і лідерства, виражається й у твердженні Деніела Гоулмана: «лідери, що добиваються кращих результатів, однаково добре володіють декількома стилями управління. Чим більше стилів в арсеналі керівника, тим краще. Найбільш сприятливий клімат і найвищі показники продуктивності існують в тих компаніях, керівники яких управляють за допомогою чотирьох і більш стилів, особливо якщо серед них авторитетний, демократичний, партнерський і наставницький. Найуспішніші керівники уміють майже непомітно переходити від одного стилю до іншого залежно від ситуації» [34].

Лідери, які мають високий рівень емоційного інтелекту, проявляють свідомість щодо своїх сильних і слабких сторін, а також меж своїх можливостей. Вони вміють гуморитися з власних недоліків, готові вчитися новим навичкам, і реагують позитивно на конструктивну критику щодо своєї роботи.

Люди з високим рівнем емоційної компетентності також виявляють себе добре у вирішенні конфліктних ситуацій, які можуть виникати в процесі трудової діяльності. Це допомагає покращити атмосферу співпраці в колективі та сприяє більш успішній командній роботі в організації. Встановлення командного духу сприяє покращенню морального клімату в організації, мотивує співробітників до досягнення поставлених цілей і сприяє укріпленню корпоративної культури.

НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України

1.2 Сучасні моделі емоційного інтелекту та структурні елементи емоційної компетентності

Термін «емоційна компетентність» визначається як здатність індивіда розуміти, виражати й ефективно керувати своїми емоціями. Ця концепція відображає науковий підхід до пояснення різниці між особами, які мають вміння ідентифікувати, виражати та регулювати свої почуття в соціально прийнятний спосіб, і тими, хто стикається з важкістю у розумінні своїх емоцій та часто допускає неконтрольований їх вибух.

Різноманітні точки зору та наукові підходи до визначення та виміру емоційного інтелекту призвели до розробки різних моделей емоційного інтелекту, але вчені також не зійшлися в поглядах на них. Наприклад, Хелен М. Муйя виділяє «модель здібностей» (запропоновану Майер і Саловей у 1997 році) та «змішану модель» (Гоулман у 1995 році). Мойра Миколайчук також розрізняє «модель здібностей» і «модель рис особистості» (рекомендовану Петрідес і Фурнем у 2003 році). Ашканасі Н. М. та Даус К. Є. також розглядають «модель здібностей», «модель рис особистості» та «змішану модель». Інші дослідники класифікують моделі емоційного інтелекту в залежності від їхніх авторів та методів обрахунку емоційного інтелекту, на яких ми зосередимо нашу увагу.

Згідно з Енциклопедією прикладної психології існують три моделі емоційного інтелекту:

1. **Модель здібностей (Mayer & Salovey).**

Ця модель, також відома як «модель здібностей», розглядає емоційний інтелект як стандартний інтелект і стверджує, що його конструкція відповідає звичним критеріям інтелекту [46, 47].

Прихильники «моделі здібностей» вимірюють емоційний інтелект як когнітивну здібність [37].

Автори цієї моделі припускають, що здібності й навички EI можна розділити на 4 області (рис.1.2.1.):

1. Сприйняття емоцій - здатність виявляти й зчитувати емоції по міміці, картинах, голосах і культурних артефактах, включаючи здатність ідентифікувати власні емоції. Сприймання емоцій є базовим в емоційному інтелекті, оскільки наявність цієї здатності робить можливим подальшу роботу з емоціями.

2. Використання емоцій - здатність використовувати емоції для покращення когнітивних процесів, таких як мислення і розв'язання проблем.

3. Розуміння емоцій – вміння розуміти мову емоцій та оцінювати складні взаємозв'язки між емоціями.

4. Управління емоціями - здатність регулювати емоції як власні, так і чужі [20].

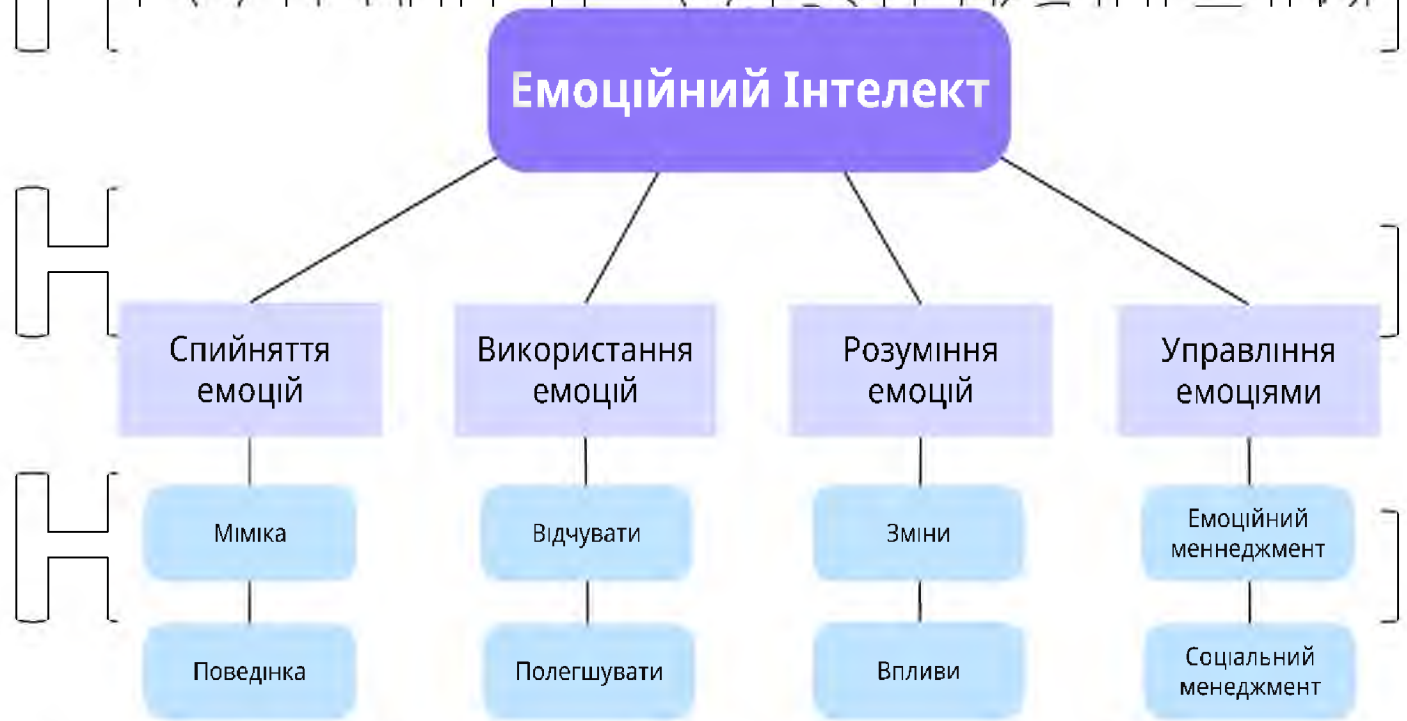

НУБіП України

Рис. 1.2.1 Модель емоційного інтелекту Майєр, Саловей і Карузо, 2004

2. Модель Daniel Golman

Це міке моделі здібностей та особистісних рис і таких компетенцій як оптимізм, самооцінка й емоційна самоефективність. Гоулман не розглядає EI як один з різновидів інтелекту, а розглядає його як широке поняття, яке включає мотивацію, інтраперсональні та інтерперсональні навички, емпатію, риси особистості та благополуччя [41].

Модель Даніела Гоулмана містить п'ять компонентів:

1. Самоусвідомлення емоцій - означає глибоке розуміння своїх емоцій, сильних сторін, слабких місць, потреб і мотиваторів. Люди з сильною самосвідомістю не є ні надмірно критичними, ані нереалістично обнадієними. Їх принцип - бути чесним із собою і з іншими.

2. Саморегулювання - здатність контролювати або перенаправляти деструктивні імпульси й настрій, схильність призупинити рішення. Думати, перш ніж діяти.

3. Мотивація - пристрасне ставлення до роботи, яке не обумовлене виключно грошима чи статусом, схильність до енергійного та завзятого досягнення цілей.

4. Емпатія - здатність розуміти емоційну конструкцію інших людей, вміння ставитися до людей відповідно до їхніх емоційних реакцій. 5. Соціальні навички - вміння керувати відносинами й будувати комунікацію, здатність знаходити спільну мову і будувати зв'язки [41].

3. Модель Bar-On (1997)

Автор моделі розглядає EI, як сукупність взаємопов'язаних емоційних і соціальних компетенцій, навичок і поведінки, що впливають на інтелектуальну поведінку [20].

НУБіП України

Цю модель можна умовно поділити на дві частини: «Концептуальну модель емоційно-соціального інтелекту» та «Психометричну модель емоційно-соціального інтелекту». Перша - закладає теоретичну та ідеологічну основу. Друга передбачає вимірювання емоційно-соціального інтелекту відповідно до концепту (табл. 1.2.2.) [36].

Таблиця 1.2.2

Концептуальна модель емоційно-соціального інтелекту, Bar-On

Опановування власної особистості	асертивність, самоаналіз, самореалізація, незалежність, самоповага
Навички міжособистісного спілкування	здатність до емпатії, соціальна відповідальність та стосунки
Вміння адаптуватись	здатність до розв'язання проблем, особиста гнучкість
Здатність сприймати стресові ситуації	стійкість до стресу, контроль імпульсів
Ключовий настрій	оптимістичний стан, здатність радіти життю та відчувати щастя

Протягом останнього десятиліття дослідження підтверджують важливу роль емоційного інтелекту в різних сферах життя. Згідно з Майєр, Саловей та Карузо, люди, які отримують високі оцінки за рівнем емоційного інтелекту, схильні до більшої доброзичливості, відкритості та сумлінності. Крім того, нещодавні відкриття в галузі нейронауки показують, що емоційний інтелект активує ті ж самі області мозку, які відповідають за сумлінність, яка

виявляється в організації, наполегливості, контролі та мотивації для цілеспрямованої поведінки.

Підвищений рівень емоційної компетентності пов'язаний із вищим рівнем щастя, поліпшеним психічним і фізичним станом здоров'я, підвищеною задоволеністю у соціальних та сімейних відносинах і більшим професійним успіхом. Це означає, що особи з розвиненим емоційним інтелектом мають схильність до більшого загального благополуччя та успішного функціонування в різних аспектах життя.

Даніель Гоулман розглядає емоційну компетентність як сукупність особистих і соціальних навичок, які призводять до дуже високої продуктивності на роботі. Він визначає емоційний інтелект як основу для емоційної компетентності та вважає, що особа повинна мати певний рівень емоційного інтелекту, щоб бути здатною до опанування емоційною компетентністю. Його теорія виділяє 27 основних компетенцій, які об'єднуються у 5 категорій: Усвідомлення власних емоцій, Регулювання власних емоцій, Емпатія, Соціальні навички та Мотивація.

Ці поняття також були предметом досліджень Каролін Саарні. Дослідниця визначила емоційну компетентність як функціональну здатність, за допомогою якої людина може досягти своїх цілей після зіткнення з емоціями. Вона описала емоції як основу для самоефективності та розглянула використання емоцій як набору навичок, які можуть призвести до розвитку емоційної компетентності.

Каролін Саарні поняття «емоційна компетентність» розглядає як єдність трьох аспектів: «Я»-ідентичності, характеру та історії розвитку. Сукупність здібностей чи вмінь, як стверджує К. Саарні, вміщує у собі таке:

НУБіП України

- усвідомлення власних емоційних станів; - здатність розрізняти емоції інших;

- здатність використовувати емоції та форми вираження, прийняті в даній культурі (чи субкультурі), а на більш зрілих стадіях засвоювати культурні сценарії й зв'язувати емоції із соціальними ролями;

- здатність симпатичного та емпатійного включення в переживання інших;

- здатність усвідомлювати те, що внутрішній емоційний стан не обов'язково відповідає зовнішньому вираженню як у самого індивіда, так і в інших, а на більш зрілих стадіях;

- здатність розуміти, як вираження власних емоцій впливає на інших, і враховувати це у власній поведінці;

- здатність справлятися зі своїми негативними переживаннями, використовуючи стратегії саморегуляції, які мінімізують інтенсивність або тривалість таких переживань (знімають «тяжкість переживання»);

- усвідомлення того, що структура або характер взаємовідносин великою мірою визначається тим, яким чином емоції виражаються у взаємовідносинах: безпосередністю, емоційною взаємністю або симетрією у взаємовідносинах;

- здатність бути емоційно адекватним, тобто розуміти власні емоції, якими б унікальними або культурно детермінованими вони не були, і відповідати уявленням про власний емоційний баланс [3].

На підставі восьми здібностей, визначених автором як структурні компоненти емоційної компетентності, можна зробити висновок, що цей феномен має соціокультурне коріння. Важливо відзначити відмінність між емоційним інтелектом та емоційною компетентністю: остання охоплює вміння,

НУБіП України

які є необхідними для успішної адаптації та функціонування в конкретному соціальному оточенні. За словами К. Саарні, рівень емоційного інтелекту переважно визначається генетичними чинниками, тоді як емоційна компетентність формується під впливом соціальних інститутів та усталених соціокультурних уявлень та стереотипів щодо «емоційної поведінки». Важливо також зауважити, що мотивація, яка є мотиваційним елементом цього явища, в дослідженнях включена в поняття емоційної компетентності, що робить обґрунтованим відокремлення цих двох явищ.

Бар-Он виокремлює такі п’ять сфер компетенцій: внутрішньоособистісна сфера (самоаналіз, асертивність, незалежність, самоповага, самореалізація); міжособистісна сфера (емпатія, соціальна відповідальність, міжособистісні стосунки); адаптивність (уміння розв’язувати проблеми, реалістичність в оцінці дійсності, гнучкість); управління стресом (толерантність до стресу, контроль над імпульсами); загальний настрій (оптимізм, щастя).

Згідно з дослідженнями американського психолога Дж. Еверіла, можна визначити, що здатність створювати нові, відмінні від стандартних емоції та впливати на характер і зміст емоційних станів отримала назву «емоційної креативності».

Психологи-когнітивісти також підтверджують цю думку: для вирішення завдань на емоційному рівні потрібна відповідна емоційна здатність, тобто для прояву креативності в області емоцій необхідно існування такої ж спеціальної здатності, тобто емоційної креативності [7]. Рівень такої здатності залежить від ступеня новизни змін форм стандартних емоцій, які відчуває людина.

Ознайомившись із поняттями «емоційний інтелект», «емоційна компетентність» та «емоційна креативність», проаналізуємо, які зв’язки між

НУБіП України

ними. Фахівцями когнітивного підходу на основі своєї моделі інтелектуальних і творчих здібностей визначено, що емоційна креативність пов'язана з емоційним інтелектом. Дж. Еверілл припустив, що є два шляхи, якими емоційна компетентність та емоційний інтелект може бути пов'язаний з емоційною креативністю. По-перше, емоційна інформація може сприяти більш ефективному мисленню та креативності. По-друге, різні емоції можуть утворювати комбінації та виражатися в незвичайній формі [7]. Отже, можна встановити взаємозв'язок між інтелектом як вищою когнітивною здатністю й управлінською креативністю як загальною творчою здатністю на прикладі емоційного інтелекту та емоційної креативності.

На нашу думку, емоційна креативність є однією зі структурних складових емоційної компетентності. Вона розширює спектр можливих емоцій і дозволяє ефективно реагувати в нестандартних, швидко змінюваних ситуаціях. Це підкреслює важливість розвитку емоційної креативності для досягнення високого рівня емоційної компетентності.

Емоційна компетентність означає, що особистість розвиває свій емоційний аспект в комплексі й поступово. Це включає набір знань, вмінь та навичок, які допомагають розуміти та адекватно реагувати на емоційну інформацію. Емоційна компетентність збагачує життєвий досвід особистості й дозволяє швидко аналізувати ситуації, що викликають емоції. Це також підкреслює необхідність навчання та тренування в цьому напрямку, оскільки здатність орієнтуватися у власному емоційному світі й взаємодіяти з навколишнім світом відповідно до цього є важливою для гармонійного життя.

Висновки до першого розділу

НУБіП України

У даному розділі дипломної роботи було розглянуто важливі аспекти, пов'язані з емоційною компетентністю та емоційним інтелектом. Дослідження цих понять дозволило зрозуміти значущість емоційного розвитку та його вплив на особистісний та професійний успіх і самореалізацію.

Моделі емоційного інтелекту, такі як модель Деніела Гоулмена та модель Пітера Саловея та Джона Майєра, були докладно проаналізовані та описані. Ці моделі допомагають краще розуміти сутність емоційного інтелекту та розвивати його навички в різних аспектах життя.

Структурні елементи емоційної компетентності були розглянуті з точки зору їх впливу на взаємовідносини, спроможність управляти власними емоціями та ефективно спілкуватися з іншими людьми. Емоційна компетентність визначається не тільки рівнем самопізнання, але і здатністю адаптувати свої дії та реакції в різних ситуаціях.

Загалом, емоційна компетентність та емоційний інтелект відіграють важливу роль у сучасному світі. Вони сприяють покращенню міжособистісних стосунків, успішному досягненню професійних цілей і особистому зростанню. Розуміння та розвиток цих понять є актуальним завданням для кожної особи, яка прагне досягти гармонії у своєму житті та досягти успіху у всіх сферах діяльності.

НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України

РОЗДІЛ ІІ. ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ОСВІТНЮ ПАРАДИГМУ

2.1 Роль інформаційно-комунікативних технологій у сучасному навчанні та самоосвіті.

На початку XXI століття ми спостерігаємо, що суспільство переходить у постіндустріальну (інформаційну) епоху, де інформатизація проникає у всі сфери науки та освіти.

Інформатизація суспільства – це глобальний соціальний процес, особливість якого полягає в тому, що переважним видом діяльності у сфері суспільного виробництва є збирання, нагромадження, продукування, оброблення, зберігання, передавання та використання інформації. Ці процеси здійснюються на основі сучасних засобів процесорної та обчислювальної техніки, а також на базі різноманітних засобів інформаційного обміну. Інформатизація суспільства, як наголошується в сучасній літературі забезпечує:

- активне використання інтелектуального потенціалу, що постійно розширюється, сконцентрованого в друкованому фонді, науковому, виробничому та іншому видах діяльності його членів;
- інтеграцію інформаційних технологій з науковим, виробничим, ініціюючим розвитком усіх сфер суспільного виробництва, інтелектуалізацію трудової діяльності;
- високий рівень інформаційного обслуговування, доступність будь-якого члена суспільства до джерел перевіреної інформації, візуалізацію представленої інформації, правдивість використаних даних [19].

Інформатизація суспільства пов‘язана насамперед з розвитком комп‘ютерної техніки, різноманітного програмного забезпечення, глобальних мереж (Інтернет), мультимедійних технологій [10].

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) можна описати як тенденцію до широкого застосування інформаційних технологій у галузі освіти в контексті виникнення та розвитку інформаційного суспільства. Це означає, що сучасна освіта стає все більше залежною від ІКТ, які сприяють доступу до інформації, навчанню та спілкуванню через технологічні засоби. Цей феномен обумовлений багатьма чинниками, включаючи швидкий розвиток технологій та зміни у способах навчання та сприйняття інформації в сучасному суспільстві.

Сучасний етап розвитку цивілізованого суспільства відзначається поширенням інформаційних технологій.

Інформатизація суспільства забезпечує:

- активне використання постійного інтелектуального потенціалу суспільства, що розширюється, сконцентрованого в друкованому фонді, і науковому, виробничому й іншому видах діяльності його членів.

- інтеграцію інформаційних технологій з наукового, виробничого, ініціюючого розвитку усіх сфер суспільного виробництва, інтелектуалізацію трудової діяльності;

- високий рівень інформаційного обслуговування, доступність будь-якого члена суспільства до джерел перевіреної інформації, візуалізацію інформації, що представляється істотність використовуваних даних [28].

Інформатизація суспільства перш за все пов'язана із розвитком комп'ютерної техніки, різноманітного програмного забезпечення, глобальних мереж (Інтернет) і мультимедійних технологій.

НУБіП України

Виникнення та розвиток інформаційного суспільства передбачає широке використання комп'ютерних технологій у сфері освіти, і це обумовлено різними факторами.

Комп'ютерні технології, або ІКТ, являють собою велику область технологій, які пов'язані зі збором, передачею, обробкою та збереженням інформації. Ці технології охоплюють різні аспекти використання комп'ютерів та комунікаційних систем для обробки та передачі даних.

Концепція інформаційних технологій (ІТ) вперше виникла як частина комунікаційного сегмента у 1980-ті роки. Сучасні комп'ютерні технології охоплюють як апаратні компоненти (такі як комп'ютери та сервери), так і програмне забезпечення (операційні системи, мережеві протоколи, пошукові системи та інше).

Ці технології знайшли широкий застосунок в освіті, і їх можливості активно використовуються в навчальному процесі. Тому ІТ можна розглядати як важливу педагогічну технологію, яка сприяє покращенню навчання та навчальних методик.

Будь-яка педагогічна технологія - це інформаційна технологія, оскільки основу технологічного процесу навчання складає отримання і перетворення інформації [17].

Застосування відкритих інформаційних систем, які спрямовані на використання всього обсягу доступної суспільству інформації в певній сфері, має низку важливих переваг. По-перше, це сприяє поліпшенню механізмів управління суспільством. По-друге, це сприяє гуманізації та демократизації суспільства, підвищуючи рівень добробуту його членів.

Зараз процеси інформатизації суспільства призводять до значного росту науково-технічного прогресу та інтелектуалізації всіх сфер людської

НУБіП України

діяльності. Однак важливо відзначити, що ці процеси також сприяють створенню нового інформаційного середовища для суспільства, яке сприяє розвитку творчого потенціалу індивіда.

Одним із пріоритетних напрямків процесу інформатизації сучасного суспільства є інформатизація освіти – упровадження засобів нових інформаційних технологій у систему освіти. Це уможливить:

- удосконалювання механізмів керування системою освіти на основі використання автоматизованих банків даних науково-педагогічної інформації, інформаційно-методичних матеріалів, а також комунікаційних мереж;

- удосконалювання методології та стратегії добору змісту, методів і організаційних форм навчання, що відповідають задачам розвитку особистості того, якого навчають, у сучасних умовах інформатизації суспільства;

- створення методичних систем навчання, орієнтованих на розвиток інтелектуального потенціалу того, якого навчають, на формування умінь самостійно здобувати знання, здійснювати інформаційно-навчальну, експериментально-дослідницьку діяльність, різноманітні види самостійної діяльності по обробці інформації;

- створення і використання комп‘ютерних тестуючих, діагностуючих, контролюючих і оціночних систем [16].

Освіта в сучасному світі повинна наголошувати на діяльнісних та технологіях що розвивають. Ці підходи спрямовані на формування в учнів ключових навичок: навичок самоосвіти, вміння ефективно керувати інформацією, швидко приймати рішення та адаптуватися до вимог сучасного ринку праці. Світовий перехід до інформаційного суспільства та зміни в економіці, політиці та соціальній сфері України налаштовують на необхідність швидкого реформування системи освіти.

НУБіП України

В цьому контексті в Україні був представлений для школярів, їхніх батьків і педагогів інноваційний освітній цифровий проєкт «Мрія».

Освітній цифровий проєкт «Мрія»

Головна мета проєкт «Мрія» – дати дитині її особистий освітній простір і унікальний алгоритм розвитку, відкрити можливість кожному українцю стати тим, ким він хоче бути [27].

Застосунок допомагатиме дитині, батькам і вчителям ефективніше орієнтуватися в навчальному процесі та поза його межами, вчасно вказуватиме, на що звернути увагу, чому присвятити більше часу. Він міститиме бібліотеку контенту, який потрібен саме цій дитині, інформацію про освітні програми, курси, відеоматеріали, позашкільні активності, олімпіади, гуртки [27].

Це буде здійснюватися завдяки наявності освітнього контенту у застосунку, включаючи відео, курси, інформацію про освітні програми, олімпіади та гуртки. Застосунок буде наголошувати на конкретних активностях та можливостях, а також визначатиме та орієнтуватиметься у навчальних процесах.

Як було представлено, для учнів, батьків та педагогів буде доступний такий функціонал: Портфоліо дитини разом з її успіхами та планами, Персональний ID дитини, тобто свій аналог документів «Дії», Освітній контент для дітей, батьків та педагогів; Будуть доступні навчальні курси та програми для підготовки до уроків.

Зазначений інформаційний портал становить значний крок у напрямку інтеграції сучасних інформаційних технологій в освіту та надання різноманітних сервісів громадянам. Його впровадження слід розглядати як вагомий внесок у покращення доступу до інформації, підвищення ефективності владної взаємодії та підтримку розвитку інформаційного суспільства в Україні.

НУБіП України

Дія. Освіта

Як зазначено в розділі «Про проєкт», Дія. Освіта — національна едьютейнмент освітня платформа актуальних знань та навичок [14].

Дія. Освіта є продовженням проєкту Дія. Цифрова освіта, який стартував у 2020 році та спрямований на підвищення цифрової грамотності та розвиток цифрових навичок. Згідно з результатами дослідження за 2021 рік, після запуску Дія.Цифрова освіта понад 2,5 млн осіб, які володіли початковими цифровими навичками або не мали їх взагалі, змогли покращити свій рівень.

Сьогодні Дія.Освіта ставить перед собою важливу мету – робити прорив не лише в цифрових знаннях, але й загалом в навичках та вміннях, які є актуальними у сучасному світі. Таким чином, проєкт розвивається і розширює свій вплив, надаючи людям можливість здобувати нові знання та навички для успішного функціонування у цифровому віці [14].

Проєкт представляє інноваційний підхід до покращення якості освіти та саморозвитку. Його структура включає 162 освітні серіали, 46 гайдів, 2 подкасти, 8 вебінарів і 56 симуляторів. Цей розгорнутий ресурсний арсенал було створено для розширення можливостей навчання і набуття знань у широкому спектрі тем і дисциплін, опановування нових професій.

Станом на 1.10.2023 року, платформа має:

- 1 534 400 зареєстрованих користувачів;
- Понад 2 500 000 виданих сертифікатів;
- 200+ освітніх продуктів;
- 3 000 Тренерів цифрової грамотності;
- 5 000 Офлайн-хабів цифрової освіти.

Згідно з дослідженнями цифрових навичок Дія. Освіта опублікували наступні висновки 2021 року:

НУБіП України

- На 4% зросла частка осіб, які мають доступ до Інтернету, порівняно з 2019 роком
- Підвищились цифрові навички 1,42 млн громадян у порівнянні із 2019 роком (47,8% порівняно із 53%)
- І найголовніший показник — 44,4% українців 18–70 років зацікавлені в розвитку цифрових навичок [14].

У сучасному контексті, освіта визначається не лише передачею знань, але й наданням інструментів для розвитку та вдосконалення особистих навичок, які важливі для успішної адаптації до змін у світі. Доцільно вирішувати завдання, пов'язані зі створенням життєвих компетенцій індивіда, орієнтованих на потреби та виклики сучасності. Розуміння необхідності цих трансформацій у системі освіти стає важливим кроком у забезпеченні конкурентоспроможності та розвитку суспільства.

Кожний навчальний предмет здатний суттєво вплинути на менталітет людини, яка формує себе як особистість, на методи вирішення не тільки навчальних завдань, а й навколишнього середовища. Сучасний випускник повинен мати компетенцію використання інформаційних технологій, тобто технологій, що проектуються сучасною індустрією як в освіті, так і в повсякденному житті. Нові інформаційні технології відкривають учням доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають нові можливості для творчості, знаходження і закріплення будь-яких професійних навичок, дозволяють реалізовувати принципово нові форми та методи навчання [23].

Сучасний етап розвитку освіти пов’язаний з переходом до практичної реалізації нової освітньої парадигми, яка спрямована на створення цілісної системи безперервної освіти, на розширення сфери самостійної діяльності в

НУБіП України

умовах залучення до процесу пізнання інформаційних та телекомунікаційних мережевих технологій, які формують навички самоорганізації та самоосвіти. Самоосвіта як вид навчальної діяльності матиме ефективність, якщо є чітка мотивація, якщо така робота є систематичною, а не епізодичним явищем, Для самостійної роботи студентів характерна велика активність пізнавальних процесів, як на занятті, так і поза ними.

Глобальні процеси індустріалізації та інформатизації суспільства спричиняють два протилежні соціальні явища. По-перше, спостерігається нестабільність на ринку праці, що охоплює як вимирання певних професійних груп, так і народження нових. Це призводить до потреби людей часто змінювати свою професійну спрямованість та адаптуватися до змін у суспільних функціях особистості.

По-друге, відбувається поява нових професій, які вимагають вищого рівня кваліфікації та серйозної підготовки. Ця тенденція відображає важливість навчання та професійного розвитку в умовах швидкого нарощування знань і постійної модернізації технологій.

Важливо зауважити, що в сучасному світі жодна освіта не може вважатися закінченою, оскільки швидкість накопичення знань і технологічна модернізація вимагають постійного самовдосконалення та навчання.

Готовність особистості до самоосвіти охоплює чотири важливі елементи:

1. **Цілісний емоційно-особистісний апарат:** Особистість повинна мати внутрішню потребу в самовдосконаленні, визнавати особистісні цінності, мати сильний емоційно-вольовий механізм і розвинуті розумові здібності.

2. **Система знань, умінь та навичок із самоосвіти:** Особа повинна мати повноту і глибину засвоєних наукових понять, розуміти взаємозв'язки між

НУБіП України

ними, вміти співвідносити ці поняття з реальністю та розуміти відносність знань, їх постійне уточнення через систематичне навчання.

3. **Уміння працювати з джерелами соціальної інформації:** Особа повинна вміти орієнтуватися у великій кількості інформації, виділяти головне, користуватися різними джерелами соціальної інформації, такими як книги, інтернет, радіо, телебачення тощо.

4. **Система організаційно-управлінських навичок і вмінь:** Особистість повинна вміти ставити та виконувати завдання самоосвіти, планувати свою роботу, ефективно розподіляти зусилля та час, створювати умови для самостійності, виконувати самоконтроль, аналізувати результати своєї самодіяльності.

Елементи готовності особистості до самоосвіти, які були виокремлені, демонструють різнобічність і вичерпність у визначенні можливостей студентів щодо організації та здійснення процесу самоосвіти. Важливою є здатність розрізняти рівні готовності особистості до самоосвіти, оскільки це допомагає встановити відповідність між сформованими можливостями індивіда, реалізацією самоосвітнього процесу та педагогічними інструментами його впровадження. Оцінюючи рівень готовності студентів, можна вибирати оптимальні методи самодіяльності та підходи до навчання.

Аналізуючи готовність індивіда до самоосвіти, можна виділити три рівні, які відображають різний ступінь готовності:

1. **Початковий рівень готовності:** на цьому рівні мотиви самоосвіти в індивідів ще несистематичні та в основному стихійні. Вони не завжди розуміють важливість самоосвіти для власного розвитку та для суспільства. Знання, які вони мають, мають відрізок ізольованого характеру, і іноді індивіди не бачать зв'язку між різними предметами. Уміння працювати з джерелами

НУБіП України

інформації не систематизовані, іноді навіть відсутні. На цьому рівні індивіди зазвичай не можуть самостійно організувати процес самоосвіти та виконують завдання відповідно до вказівок.

2. **Середній рівень готовності:** на цьому рівні індивіди вже мають певний ступінь мотивації до самоосвіти. Вони розуміють важливість самоосвіти та можуть ставити перед собою цілі в цьому напрямі. Знання індивідів більш систематизовані, але ще не завжди вони можуть явно встановлювати міжпредметні зв'язки. Уміння працювати з джерелами інформації є, але іноді вони їх неефективно використовують у своїй самоосвітній діяльності. Індивіди вміють організовувати процес самоосвіти, але їх планування ще не завжди цілісне.

3. **Вищий рівень готовності:** на цьому рівні індивіди мають глибоке розуміння необхідності самоосвіти та готовність до самостійного формулювання цілей самоосвіти. Вони розуміють важливість пов'язування своєї освіти з інтересами суспільства та можуть чітко сформулювати відповідні цілі. Знання індивідів є цілісними та базуються на глибокому розумінні міжпредметних зв'язків. Індивіди вміють ефективно працювати з різними джерелами інформації у своїй самоосвітній діяльності та можуть самостійно організовувати процес самоосвіти, включаючи планування та самоконтроль.

2.2. Штучний інтелект і персоналізована освіта: нові підходи та можливості

Впровадження штучного інтелекту у сферу саморозвитку є однією з ключових трансформацій сучасного освітнього процесу. Штучний інтелект, або ШІ, стає надзвичайно потужним інструментом, який революціонізує

спосіб, яким ми вивчаємо, розвиваємо навички та набираємо нові знання. Цей розділ присвячений вивченню ролі ШІ як каталізатора для особистого та професійного саморозвитку.

У 2016 році Клаус Шваб, засновник та президент Всесвітнього Економічного Форуму у Давосі, оголосив про початок Четвертої промислової революції, а її розвиток спрогнозував як дуже стрімкий та непередбачуваний [30, с. 416]. Саме Штучний інтелект (ШІ) став основою Індустрії 4.0. і є головним інструментом для подальшого розвитку економіки багатьох країн [13, с. 35]. Тільки за період 2022 року людство стало свідком стрімкого розповсюдження популярності та загальної доступності ШІ в різних сферах життя. Він швидко навчається та набуває популярності в найрізноманітніших галузях, таких як мистецтво, освіта, економіка, медицина, екологія виконуючи поставлені задачі швидше, ніж це може зробити найдосвідченіший фахівець [5, с. 244].

Якщо поняття «інтелект», як було зазначено раніше, це складова людської психіки, що дозволяє використовувати свій досвід та аналізувати інформацію для розв'язання проблем, що ШІ визначається як здатність комп’ютерних систем навчатися та приймати рішення, подібні до тих, які приймають люди, використовувати свій досвід та інтелект.

Поняття «штучного інтелекту» (Artificial Intelligence) можна знайти в працях американських науковців Стюарт Рассел і Пітер Норвіг «Штучний інтелект: Сучасний підхід» пояснюють цей термін як здатність комп’ютерних систем обробляти отриману інформацію, виконувати завдання, приймати рішення, а найголовніше – навчатися [53, с. 30].

Історично першим, ще в 1956 році на Дартмутській конференції, Джоном Маккарті (John McCarthy) було запропоновано наступне визначення:

НУБіП України

штучний інтелект – це наука і техніка створення інтелектуальних машин, особливо інтелектуальних комп'ютерних програм [30].

Експертна група високого рівня Європейської комісії зі штучного інтелекту пропонує наступне визначення: штучний інтелект – це системи, розроблені людьми, які, отримавши комплексну мету, діють у фізичному чи цифровому світі, сприймаючи навколишнє середовище, інтерпретуючи зібрані структуровані або неструктуровані дані, на основі знань, отриманих з цих даних, приймають найкращі рішення (відповідно до попередньо визначених параметрів) для досягнення заданої мети [32].

Майже подібний варіант дефініції ШІ було сформульовано у звіті Спільного дослідницького центру ЄС – фундаментальній праці щодо аналізу великої кількості офіційних та наукових визначень терміну "штучний інтелект". Системи штучного інтелекту (англ. – artificial intelligence, AI) – це програмні (і, можливо, також апаратні) системи, розроблені людьми, які, враховуючи комплексну мету, діють у фізичному або цифровому вимірі, сприймаючи своє оточення за допомогою збору даних, інтерпретуючи зібрані структуровані чи неструктуровані дані, міркування на основі знань або обробки інформації, отриманої з цих даних, і приймають рішення про найкращі дії для досягнення заданої мети [55].

Організація економічного співробітництва та розвитку пропонує наступне визначення: система штучного інтелекту – це машинна система, яка може, для заданого набору визначених людиною цілей, робити прогнози, рекомендації чи рішення, що впливають на реальне чи віртуальне середовище [33].

Штучний інтелект поєднує в собі різні галузі, такі як комп'ютерні науки, математика та статистика, для створення імітації людського мислення в

НУБіП України

програмах та моделях. Його застосування включає розпізнаваання образів, мови, автоматизоване управління системами та робототехніку.

Цей напрямок науки вже знайшов застосування в різних галузях, включаючи медицину, фінанси, транспорт і виробництво. Наприклад, системи штучного інтелекту використовуються для розробки нових ліків, прогнозування фінансових ринків та автономного управління автомобілями. Розвиток цієї галузі відкриває нові перспективи для розвитку технологій та покращення якості життя.

За роки розвитку ШІ набув значної популярності та постійно розширює свої можливості. Дослідники порівнюють процеси функціонування інтелекту людини та ШІ, обидва спираються на подібні алгоритми, які охоплюють збір інформації, обробку даних, прийняття рішень та подальшу дію.

Однак насправді, попри схожість у процесах мислення, ШІ є технологічним засобом, який не може функціонувати самостійно без активної взаємодії з людьми та їхнього контролю. Важливим є підкреслення, що ШІ не має на меті повністю заміщати людську роль у різних сферах, але натомість виступає інструментом для поліпшення продуктивності та сприяє співпраці між ШІ та людьми в різних галузях.

Важливо зрозуміти, що штучний інтелект не є просто технологією, а складною галуззю досліджень, яка охоплює різні піддисципліни з власною історією та специфікою розвитку. Розглядаючи потенційний вплив ШІ на освіту, важливо враховувати цю багатогранність.

Освіта виступає як основний фактор формування особистості та розвитку суспільства. Тому не дивно, що ШІ набуває все більшого попиту серед урядів різних країн, оскільки його використання може значно поліпшити навчальний процес.

НУБіП України

Використання штучного інтелекту в освітньому процесі має свої переваги та недоліки як для викладачів, так і для учнів (табл. 2.2.1)

Таблиця 2.2.1

Переваги та недоліки використанні ШІ для викладачів та учнів

Переваги	**Недоліки**
Для викладачів:	
Автоматизована перевірка завдань та контроль знань дозволяють викладачам ефективно відстежувати успішність студентів та надавати звітність.	Залежність від технології: Викладачі можуть стати занадто залежними від систем штучного інтелекту, що може знизити їхню власну ефективність та творчий підхід до навчання
Використання ШІ спрощує процес виставлення оцінок і допомагає уникнути рутинної роботи.	Потреба у навчанні: Викладачам потрібно опанувати новими технологіями та методами роботи зі штучним інтелектом, що може бути часом і ресурсозатратним
Для учнів:	
Штучний інтелект може надавати навчальну підтримку, виправляючи помилки та надаючи рекомендації для покращення результатів.	Відсутність індивідуалізації: Деякі системи штучного інтелекту можуть надавати загальні рекомендації, але не завжди здатні забезпечити індивідуальний підхід до навчання кожного учня

НУБіП України

Прокторінгові системи допомагають усунути проблему списування та забезпечують чесність під час тестування.	Персональна інформація: Використання ШІ може вимагати збору та обробки персональних даних учнів, що підвищує питання щодо конфіденційності та безпеки цих даних
За допомогою ШІ можна здійснювати аналіз та вдосконалення навчальних матеріалів, що полегшує навчання	Відсутність міжособистісного контакту: Використання ШІ може зменшити міжособистий контакт між викладачами та учнями, що може вплинути на розвиток міжособистих навичок та соціальної взаємодії

Викладач витрачає величезну кількість часу, оцінюючи домашні завдання та тести. ШІ може втрутитися і швидко виконати ці завдання, одночасно пропонуючи рекомендації щодо усунення прогалин у навчанні. Попри те, що машини вже можуть оцінювати тести з декількома варіантами, вони дуже близькі до того, щоб також мати можливість оцінити письмові відповіді. Оскільки ШІ вступає в автоматизацію завдань адміністратора, це відкриває більше часу для вчителів, щоб провести додаткову бесіду з кожним студентом. Не менш важливим є те, що ШІ має великий потенціал для створення більш ефективних процесів реєстрації та вступу [43].

Для учнів та студентів маємо навіть більше переваг. По-перше, це коригуваиня навчання на основі конкретних потреб учня. ШІ дозволяє забезпечити такий рівень індивідуального підходу до кожної дитини або студента, який неможливий для вчителів, яким доводиться керувати 30 учнями в кожному класі. Такі компанії як Content Technologies та Carnegie Learning

сьогодні розробляють інтелектуальний дизайн інструкцій та цифрові платформи, які використовують ШІ для забезпечення навчання, тестування та зворотного зв'язку зі студентами, що надає змогу останнім зрозуміти до яких завдань вони готові, визначає їхні прогалини в певних темах та перенаправляє на нові, коли це доречно. У міру вдосконалення ШІ машина може прочитати вираз, що передається на обличчі студента, який вказує на те, що він намагається зрозуміти тему [31].

По-друге, важливо відзначити, що використання штучного інтелекту забезпечує універсальний доступ до освіти для всіх студентів. Ці технології допомагають зробити навчання доступним для широкого кола осіб, включаючи тих, хто говорить іншими мовами або має обмеження в зорі або слуху. Це також відкриває можливості для учнів, які не можуть регулярно відвідувати школу через різні причини, такі як хвороби, або тих, хто має потребу в навчанні на індивідуальному рівні або з предметів, які не надаються в їхній навчальній установі.

По-третє, важливо відзначити, що доступ до навчання стає доступним цілодобово і без обмежень у часі. Завдяки онлайн-помічникам на базі штучного інтелекту, студенти можуть вчитися у зручний для них час і місце. Вони можуть використовувати ці можливості для ефективного планування свого навчання, навіть у дорозі або під час відпочинку, обираючи оптимальний графік для своєї продуктивності.

В сучасному світі онлайн-освіта стає все більш популярною, і це дозволяє створювати інноваційні платформи для навчання, які використовують штучний інтелект для поліпшення якості освіти. Розгляньмо кілька з них.

Duolingo - це освітня платформа та мобільний додаток для вивчення мов. Ця платформа використовує штучний інтелект для створення

НУБіП України

персоналізованих навчальних планів для користувачів. Duolingo допомагає вивчати мови ефективно та цікаво, створюючи доступний міжнародний освітній досвід. Однак, варто відзначити, що цей сервіс не надає можливості для інтерактивного спілкування з викладачем.

Thinkster - ця освітня платформа спеціалізується на математичному навчанні та розвитку учнів. З використанням штучного інтелекту, Thinkster створює індивідуальні навчальні плани та надає зворотний зв'язок батькам та вчителям. Однак, її обмеженість полягає в тому, що вона орієнтована виключно на математику.

Querium - це інша освітня платформа, спеціалізована на навчанні математики та наук. Вона використовує штучний інтелект для створення інтерактивних завдань та покращення математичних навичок учнів. Проте, подібно до Thinkster, Querium обмежений в інших предметах.

Aita by Knewton - ця інтелектуальна платформа спрямована на навчання математики та наук. За допомогою штучного інтелекту, Aita створює індивідуальні навчальні програми для студентів та надає рекомендації для подальшого навчання. Однак, її фокус - на науках, і вона не охоплює широкий спектр предметів.

Elsa — це мобільний застосунок для перевірки й виправлення англійської вимови за допомогою технології розпізнавання мовлення зі штучним інтелектом. Сервіс здатен проаналізувати, наскільки правильно ви вимовляєте слова порівняно з носієм мови, і надавати зворотний зв’язок для покращення. Вбудований словник можна використовувати для пошуку слів і практики їхньої вимови. Для практики також доступні понад 1600 уроків на 40+ тем: від мандрів до співбесід [25].

НУБіП України

Штучний інтелект в сучасному світі відіграє важливу роль у розвитку емоційної компетентності та самоосвіти. Існують різноманітні інноваційні технології та програми, які базуються на ШІ та спрямовані на покращення розуміння, вираження та управління емоціями. Однією з вагомих переваг використання ШІ є його здатність адаптувати навчання до індивідуальних потреб користувача.

Кожна особистість унікальна, і тому індивідуальний підхід до навчання є надзвичайно важливим у розвитку емоційної компетентності. ШІ може аналізувати та враховувати психологічні особливості та потреби кожної людини, створюючи індивідуалізовані навчальні програми. Це дозволяє кожному користувачеві розвивати свої навички власними темпами та відповідно до власних мет цілей.

Такий підхід до навчання сприяє більш ефективному розвитку емоційної компетентності та забезпечує підтримку самоосвіти. Користувачі мають можливість обирати та керувати своєю індивідуальною траєкторією вивчення емоційної компетентності, що робить процес навчання більш привабливим та результативним.

Висновки до другого розділу

Сучасне навчання та самоосвіта неможливі без активного використання інформаційно-комунікативних технологій. ІКТ стали не лише важливим інструментом в освіті, але й критичним фактором, що змінює парадигму навчання та саморозвитку. Серед цих технологій особливе місце займає штучний інтелект, який дозволяє персоналізувати освітній процес та створює нові підходи та можливості для навчання та саморозвитку.

НУБіП України

Штучний інтелект став надзвичайно потужним інструментом, що дозволяє адаптувати навчання до індивідуальних потреб і здібностей кожного учня чи самоосвітнього студента. Ця персоналізація освіти сприяє покращенню результатів і збільшенню мотивації до навчання. ШІ може аналізувати даний рівень знань, інтереси, швидкість навчання та інші фактори для створення індивідуальної програми навчання для кожного користувача.

Усе це веде до збільшення ефективності освіти та саморозвитку, зменшення втрат часу та ресурсів на навчання, яке не відповідає потребам конкретної особи. Штучний інтелект також допомагає створити доступ до якісної освіти для широкого кола людей, незалежно від їхнього географічного розташування.

Однак, разом з безсумнівними перевагами ШІ в навчанні та саморозвитку приходять і виклики. Серед них – питання приватності даних, етики використання ІКТ та потенційних загроз кібербезпеці. Для успішного впровадження інформаційно-комунікативних технологій та штучного інтелекту в освіті важливо створити належну правову та етичну базу, що гарантує захист прав та інтересів користувачів.

У підсумку, інформаційно-комунікативні технології та штучний інтелект відкривають нові горизонти у сучасному навчанні та самоосвіті. Вони створюють можливості для індивідуального навчання, підвищують доступність освіти та сприяють зростанню компетентностей учнів та студентів. Однак, для максимальної реалізації потенціалу ІКТ та ШІ в освіті необхідно розв'язувати супровідні проблеми та забезпечувати високий рівень етики та кібербезпеки.

НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України

РОЗДІЛ ІІІ. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

3.1 Етапи, методи та методики дослідження

На першому етапі дослідження ми виявили стан розробки проблеми розвитку емоційного інтелекту та емоційної компетентності в науковій літературі, розкрили сутність і описали структуру поняття «емоційна компетентність», окреслили поняття «штучний інтелект».

На другому етапі, встановили рівень сформованості емоційної компетентності студентів, та перевірили результативність розвитку емоційної компетентності засобами штучного інтелекту.

Метою третього етапу було розроблення науково-методичних рекомендацій щодо розвитку емоційної компетентності засобами інформаційно-комунікативних технологій.

Методи наукових досліджень - це ті прийоми та засоби, за допомогою яких вчені отримують перевірені відомості, які далі використовуються для побудови наукових теорій і розробки практичних рекомендацій. Розв’язання поставлених завдань та перевірка гіпотези здійснювались з використанням таких методів наукового дослідження: аналіз та синтез, індукція та дедукція, моделювання, порівняння та узагальнення психолого-педагогічної літератури з теми дослідження, тестування та спостереження, бесіда та анкетування, вивчення документації та результатів педагогічної діяльності, визначення та узагальнення емпіричних даних дослідження [8].

Для з’ясування рівня сформованості емоційної компетентності застосовувався комплекс психодіагностичних методик: «Методика діагностики емоційного інтелекту ЄмІн» (Д. В. Люсіна) (додаток А), опитувальник

НУБіП України

«Емоційна креативність» (ECI - Emotional Creativity Inventory) Дж. Еверілл, адаптація Е.А. Валуєвої (додаток Б), Анкета самооцінки емоційної компетентності (І. М. Матійків) (додаток В).

Для проведення формувального етапу дослідження були використані наступні сервіси: ChatGPT, Teaching with AI, Tutor AI, та Accountabilabuddy.

ChatGPT - це штучний інтелект (ШІ) на основі глибокого навчання, який призначений для взаємодії з користувачами через текстовий чи усний ввід і вивід. Він відомий своєю здатністю генерувати природну мову, відповідаючи на запитання, коментарі та інші форми комунікації. ChatGPT був розроблений як частина багатофункціональної моделі штучного інтелекту, яка навчалася на великій кількості текстових даних, включаючи Інтернет.

Авторами ChatGPT є OpenAI, відома некомерційна організація, спеціалізована в галузі розробки штучного інтелекту. OpenAI заснована у 2015 році та має за мету розробку та популяризацію передових технологій штучного інтелекту з етичними та соціальними урахуваннями. Організація випустила декілька попередніх версій моделей, таких як GPT-2, GPT-3, та інші.

Окрім того, ChatGPT може бути використаний для самонавчання. Користувачі можуть взаємодіяти з системою, ставити запитання, аналізувати відповіді та розвивати свої навички в області комунікації та розуміння тексту. Це робить ChatGPT потужним інструментом для освіти та розвитку емоційного інтелекту, а також для покращення загальних навичок в галузі обробки природної мови.

Teaching with AI - це розділ, де ChatGPT може знайти широкий спектр застосувань у сфері освіти. Інтелектуальні агенти, такі як ChatGPT, можуть бути використані для покращення процесу навчання та сприяння активному розвитку знань та навичок учнів. Важливою перевагою використання ChatGPT

НУБіП України

в освіті є його здатність надавати навчальну інформацію та відповіді на запитання у формі, доступній для учнів будь-якого рівня навчання.

Також, ChatGPT може використовуватися для індивідуалізації процесу навчання. Штучний інтелект може створювати персоналізовані навчальні матеріали, враховуючи індивідуальні потреби та рівень знань кожного учня. Це сприяє ефективнішому освоєнню матеріалу та підвищує якість навчання.

Крім того, ChatGPT може бути корисним інструментом для підтримки вчителів. Він може створювати додаткові матеріали для викладачів, допомагати в підготовці уроків та надавати додаткові пояснення для студентів. Такий підхід може звільнити час вчителів для більш індивідуального спілкування з учнями та розвитку критичних навичок.

Застосуваиня ChatGPT в освіті допомагає розвивати компетенції в області обробки природної мови та комунікації, а також стимулює покращення рівня загальної освіченості та навичок учнів. Ця технологія є обіцяє стати інструментом для вдосконалення освіти та навчального процесу у майбутньому.

Штучний інтелект **Tutor AI** — це передовий навчальний інструмент, створений для підвищення ефективності навчання студентів з різних предметів. Ця інноваційна платформа на основі штучного інтелекту, розроблена Даніелем Хабібом, має сім різних рівнів штучного інтелекту, що робить її комплексним і зручним ресурсом для академічного зростання.

Цей сервіс пропонує:

Мультипредметне навчання: Штучний інтелект-репетитор викладає широкий спектр предметів, гарантуючи, що студенти зможуть знайти відповідну інформацію для своїх робіт, від математики до історії та інших.

НУБіП України

Зручний вебінтерфейс: платформа легко доступна через веббраузер, усуваючи потребу в складних установках або завантаженнях. Ця доступність гарантує, що учні можуть користуватися перевагами Tutor AI з будь-якого пристрою з підключенням до Інтернету.

Інтерактивне навчання: однією з головних переваг Tutor AI є його інтерактивні можливості. Це дозволяє користувачам ставити запитання, шукати роз'яснень і спілкуватися з іншими учнями, створюючи навчальне середовище для співпраці та підтримки.

Комплексні навчальні матеріали: Tutor AI служить єдиним сховищем навчального контенту. Це спрощує процес дослідження, консолідуючи різноманітні ресурси та навчальні матеріали в одному місці, заощаджуючи студентам дорогоцінний час і зусилля.

Персоналізоване навчання: система, керована штучним інтелектом, адаптує навчальний контент до індивідуальних потреб. Розуміючи сильні та слабкі сторони кожного учня, Tutor AI пропонує персоналізовані рекомендації щодо вмісту, тим самим оптимізуючи процес навчання.

Оцінка знань: користувачі можуть оцінити своє розуміння предмета, пройшовши швидкі тести, що дозволяє їм оцінити свій прогрес і визначити області, які потребують вдосконалення.

Безплатний доступ: Tutor AI доступний користувачам безплатно, що робить його інклюзивним і доступним інструментом для студентів з усіх верств суспільства.

Використання сервісу "**Accountabilabuddy**" для генерації мотивувальних цитат для розвитку емоційної компетентності має декілька ключових переваг. Перш за все, цей сервіс допомагає зміцнити емоційну стійкість та розвивати навички саморегуляції. мотивувальні цитати

НУБіП України

стимулюють позитивне сприйняття життя та допомагають управляти стресом та негативними емоціями. Використання такого сервісу також сприяє підвищенню самосвідомості та розумінню власних емоцій. Мотивувальні цитати можуть викликати глибоке саморефлексійне мислення та спонукати особу до розгляду власних переконань і цінностей, поліпшуючи емоційну інтелігентність. Крім того, такий сервіс сприяє підвищенню мотивації та віри в себе, надихаючи на досягнення цілей та розвиваючи емоційний капітал. Це сприяє психологічному здоров'ю та загальному самовдосконаленню, роблячи його важливим і корисним інструментом для індивідуального розвитку.

При організації експериментальиого дослідження відповідно до мети та завданням роботи в число респондентів була включена молодь в кількості 72 осіб. Вік випробуваних становив 17-26 роки.

3.2 Аналіз результатів дослідження

Для перевірки результативності розвитку емоційної компетентності нами було проведено педагогічний експеримент, який здійснювався за трьома етапами: констатувальним, формувальним та контрольним.

Аналіз результатів експериментальної роботи проводився у контрольній та в експериментальній групі до та після формувального етапу.

Констатувальний етап.

Результати констатувального етапу дозволили нам зробити висновки щодо необхідності проведення педагогічної роботи з розвитку емоційної компетентності.

Перш за все, результати констатувального етапу демонструють, що багато людей виявляють низький та середній рівень емоційної компетентності,

НУБіП України

тобто їм може бути важко ефективно розуміти, виражати та керувати своїми емоціями. Це може впливати на їхні стосунки, успіх у навчанні та роботі, а також загальний рівень задоволення життям.

Методика діагностики емоційного інтелекту ЄмІн» (Д. В. Люсіна) показала, що загальний показник емоційного інтелекту (ЗЕІ) середній (81). Натомість ситуація по окремім шкалам інша.

У контрольній групі були зафіксовані низькі показники міжособистісного емоційного інтелекту (МЕІ), середні показники внутрішньоособистісного емоційного інтелекту (ВЕІ), низький рівень розуміння емоцій (РЕ) і середній рівень управління емоціями (УЕ).

У експериментальній групі також були зафіксовані середні показники міжособистісного емоційного інтелекту (МЕІ) та внутрішньоособистісного емоційного інтелекту (ВЕІ), низькі показники розуміння емоцій (РЕ) і середній рівень управління емоціями (УЕ).

Таблиця 3.2.1

Методика діагностики емоційного інтелекту ЄмІн (Д. В. Люсіна).

Констатувальний етап

	ЗЕІ (показник заг.емоційного інтелекту)	**МЕІ (міжособистісний ЕІ)**	**ВЕІ (внутрішньоособистісний ЕІ)**	**РЕ (розуміння емоцій)**	**УЕ (управління емоціями)**
Експериментальна група	Середній рівень - **80**	Низький рівень – **36**	Середній рівень - **44**	Низький рівень-**37**	Середній рівень - **45**

НУБіП України

Контрольна група	Середній рівень - **81**	Середній рівень - **41**	Середній рівень - 40	Низький рівень-**38**	Середній рівень - **40**

Опитувальник «Емоційна креативність» (ECI – Emotional Creativity Inventory) Дж. Еверілл, адаптація Е.А. Валуєвої в обох групах показав що preparedness (розуміння емоційних переживань на базі попереднього емоційного досвіду) має підвищений показник; novelty (здатність переживати емоції, які не піддаються опису), effectiveness (вміння виражати емоції) та authenticity (прояв індивідуальних емоцій особистості) має середній показник.

Анкета самооцінки емоційної компетентності показала що в експериментальній групі на низькому рівні знаходиться показник «Соціальна чуйність» та «Асертивність поведінки», показники «Емоційного самоусвідомлення», «Управління емоціями», «Психофізіолог. саморегул.», «Позитивне мислення» на середньому рівні, показники «Життєва позиція» та «Компетентність у часі» на високому рівні. У контрольній групі на низькому рівні «Соціальна чуйність» та «Асертивність поведінки», «Психофізіолог. саморегул.»; високий рівень має показник «Життєва позиція»; всі інші на середньому рівні.

Формувальний етап

На формувальному етапі дослідження були використані різні сервіси та інструменти для підтримки та активного залучення учасників дослідження. Спрямовані на досягнення конкретних цілей, ці сервіси допомогли створити сприятливе середовище для розвитку емоційної компетентності.

Спочатку було проведено інструктаж для обох груп учасників дослідження, який охоплює ознайомлення з сервісами та пояснення їхнього призначення. Це дозволило всім учасникам отримати базові навички в роботі з цими інструментами та гарантувало однаковий стартовий рівень.

НУБіП України

Головною метою формувального етапу було з'ясування, наскільки кожен з цих сервісів може вплинути на розвиток емоційної компетентності учасників.

Експериментальна група отримала можливість використовувати сервіси на основі штучного інтелекту для розвитку емоційної компетентності. Спеціально розроблені курси від Tutor AI були доступні для учасників, щоб надати їм теоретичну базу. Teaching with AI служив інструментом для правильного налаштування та використання ChatGPT у педагогічних цілях. Accountabilabuddy посилав щоденні мотивувальні цитати, які сприяли підвищенню мотивації до саморозвитку, та отримували індивідуальні завдання, які охоплює вправи з використанням ChatGPT, і сам ChatGPT як віртуального помічника.

Контрольна група, з іншого боку, не мала можливості використовувати ці сервіси та отримувати індивідуальну підтримку.

ChatGPT: Перш за все, сервіс ChatGPT був використаний для взаємодії з учасниками дослідження, створення певних ситуацій та сценаріїв, в яких емоційна компетентність грає важливу роль. Учасники мали можливість спілкуватися з ChatGPT та вирішувати завдання, спрямовані на розвиток розпізнавання та управління емоціями.

Tutor AI: Сервіс Tutor AI був використаний для створення індивідуальних курсів з розвитку емоційної компетентиості для кожного учасника. Кожен курс був побудований з урахуванням потреб та рівня підготовки учасника, надаючи можливість глибоко вивчати та розвивати свої навички.

Accountabilabuddy: Сервіс Accountabilabuddy відіграв важливу роль у підтримці та мотивації учасників. Щодня він надсилав мотивувальні цитати та

фрази, які стимулювали до активності та позитивного ставлення до процесу навчання.

Контрольний етап.

У результаті проведеного формувального експерименту було виявлено, що використання комплексу для розвитку емоційної компетентності за допомогою штучного інтелекту призвело до позитивних змін у рівні емоційного інтелекту та емоційної креативності у досліджуваній групі.

Відзначимо збільшення кількості студентів з високим загальним рівнем емоційного інтелекту в експериментальній групі (середнє значення 93). Результати шкали міжособистісного емоційного інтелекту (MEI) знаходяться на середньому рівні, але щодо внутрішньоособистісного емоційного інтелекту (BEI) відзначаються високі показники. Оцінки за шкалою "Розуміння емоцій" показують середні результати, і також зафіксовано високий рівень на шкалі "Управління емоціями". У той час як у контрольній групі спостерігалося практично відсутність змін у вищезазначених показниках.

Таблиця 3.2.2

Таблиця порівняння результатів Методики діагностики емоційного інтелекту ЄмІн (Д. В. Люсіна) в експериментальній та контрольній групах.

		ЗЕІ	МЕІ	ВЕІ	РЕ	УЕ
Констатувальний етап	Експериментальна група	80 (Ср.р.)	36 (Нз.р.)	44 (Ср.р.)	37 (Нз.р.)	45 (Ср.р.)
	Контрольна група	81 (Ср.р.)	41 (Ср.р.)	40 (Ср.р.)	38 (Нз.р.)	40 (Ср.р.)
Контрольний	Експериментальна група	93 (Вис.р.)	40 (Ср.р.)	53 (Вис.р.)	44 (Ср.р.)	48 (Вис.р.)

Контрольна група	81	41	40	39	41
	(Ср.р.)	(Ср.р.)	(Ср.р.)	(Нз.р.)	(Ср.р.)

Також, в експериментальній групі, підвищилась кількість студентів з високим показником preparedness (розуміння емоційних переживань на базі попереднього емоційного досвіду) на 17%; показник novelty (здатність переживати емоції, які не піддаються опису) підвищився на 12%; effectiveness (вміння виражати емоції) на 13%; authenticity (прояв індивідуальних емоцій особистості) на 14%. Контрольна група має наступні результати: показник preparedness збільшився на 2%; показник novelty зменшився на 2%; effectiveness на 8%; authenticity на 4%.

За даними анкети самооцінки емоційної компетентності, студенти відчули підвищення їхніх емоційних здібностей. Так експериментальна група відзначилася високим рівнем всіх показників, окрім «Соціальної чуйності» та «Асертивності поведінки» що мають середній рівень; у контрольній групі майже зникли низькі показники, та збільшилася кількість та середніх показників.

У результаті педагогічного експерименту, спрямованого на розвиток емоційної компетентності за допомогою штучного інтелекту, виявлено деякі важливі аспекти. Однією з ключових проблем, яку варто відзначити, є відмінність у розвитку міжособистісного інтелекту в порівнянні з внутрішньоособистісним емоційним інтелектом. В ході дослідження було виявлено, що розвиток емоційної компетентності за допомогою штучного інтелекту зумовив значний ріст внутрішньоособистісного емоційного інтелекту. Однак, на відміну від цього, міжособистісний емоційний інтелект залишився на приблизно тому ж рівні, що і на початку експерименту.

НУБіП України

Ця відмінність у розвитку може бути пояснена нестачею практичних міжособистісних взаємодій під час експерименту. Для розвитку міжособистісного емоційного інтелекту необхідна практика в спілкуванні з реальними людьми, що вимагає часу та можливостей для взаємодії в різних ситуаціях. Системи штучного інтелекту, незважаючи на їхню корисність у розвитку внутрішньоособистісного емоційного інтелекту, не можуть повністю замінити цей аспект в розвитку міжособистісного спілкування та розуміння емоцій.

Тому в майбутньому дослідження може бути спрямоване на розробку комбінованих підходів, що поєднують інноваційні технології та практичну діяльність, з урахуванням важливості практичного досвіду та міжособистісного спілкування у формуванні повноцінних навичок соціальної адаптації та спілкування. Такий підхід може сприяти більш ефективному розвитку емоційної компетентності в сучасному освітньому середовищі.

3.3 Методичні рекомендації з розвитку емоційної компетентності молоді

В процесі роботи нами були розробленні рекомендації щодо формування емоційної компетентності, які дозволять молоді успішно включатися в різні види діяльності протягом життя, бути готовим до професійної, інтелектуальної та соціальної творчості в майбутній роботі.

Для успішного формування емоційно компетентної молоді, необхідно дотримуватися наступних рекомендацій:

1. **Використовуйте ресурси штучного інтелекту**: Перш за все, користуйтесь інноваційними технологіями та програмами для вивчення та розвитку емоційної компетентності. Вони можуть надати цінну

НУБіП України

інформацію та інструменти для розуміння та управління своїми емоціями.

2. **Практикуйте в реальних ситуаціях**: Не обмежуйтесь тільки віртуальними тренуваннями. Спробуйте застосовувати свої знання і навички в реальних міжособистісних ситуаціях. Це може охоплювати взаємодію з різними людьми, вирішення конфліктів або роботу у команді.
3. **Аналізуйте свої дії та реакції**: Спостерігайте за тим, як ви реагуєте на різні ситуації та події. Ретельний аналіз допоможе вам краще зрозуміти власні емоції та реакції, а також розвивати навички саморегуляції.
4. **Вивчайте інших**: Відкривайтесь для вивчення інших людей. Спілкуйтеся з різними людьми, особливо тими, хто вже володіє високим рівнем емоційної компетентності. Вони можуть бути вам вчителями та надихати на досягнення нових висот.
5. **Зберігайте щоденник емоцій**: Ведіть щоденник, в якому фіксуйте свої емоції та реакції на події. Цей процес допоможе вам більше усвідомлювати свої почуття і знаходити шляхи до їх покращення.
6. **Розвивайте емпатію**: Вчіться сприймати почуття та потреби інших людей. Практикуйте співчуття та розуміння інших, це важливий аспект міжособистісного спілкування.
7. **Залучайтесь до практичної діяльності**: Поєднайте здобуті знання та навички з роботою в групах, волонтерством або іншими видами соціальної діяльності. Це надасть вам можливість відчути реальний вплив ваших здібностей на спільні справи.

Висновки до третього розділу

НУБіП України

У цьому розділі ми детально досліджували розвиток емоційної компетентності молоді за допомогою штучного інтелекту.

Проведене дослідження показало, що розвиток емоційної компетентності є актуальною і важливою задачею в суспільстві. Ми використовували різні методи наукового дослідження, включаючи роботу з психодіагностичними методиками та комплекс з онлайн сервісів для підвищення рівня емоційної компетентності.

Після проведення формувального етапу дослідження та аналізу отриманих результатів, було виявлено позитивні зміни в експериментальній групі. Молодь, яка брала участь у програмі розвитку емоційної компетентності, проявила покращені навички розуміння та управління своїми емоціями. Ці результати свідчать про ефективність підходу, який ми використовували.

На основі отриманих результатів нашого дослідження, ми розробили методичні рекомендації для розвитку емоційної компетентності молоді. Ці рекомендації охоплюють важливі аспекти, такі як саморозвиток, соціальне спілкування, розвиток навичок саморегуляції, психологічна освіта, практика в реальних ситуаціях, спільні проєкт та волонтерство. Ми рекомендуємо використовувати ці методичні підходи для підготовки молоді до успішного професійного, інтелектуального та соціального розвитку у майбутньому.

Завдяки нашим дослідженням та розробленим рекомендаціям, ми сподіваємося, що молодь матиме можливість розвивати свою емоційну компетентність і стати більш успішними та збалансованими індивідами в сучасному світі.

НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України

ВИСНОВКИ

Результати проведеного теоретичного та експериментального дослідження з проблеми розвитку емоційної компетентності засобами штучного інтелекту дають підстави для таких висновків:

Емоційна компетентність є однією з професійно-важливих якостей, розвиток якої дозволить майбутнім фахівцям у будь-якій сфері підвищити ефективність всіх сторін професійної діяльності, сприятиме актуалізації адаптивних здібностей, забезпеченню особистої безпеки, ефективній міжособистісній взаємодії.

Аналіз основних підходів до розуміння емоційного інтелекту дозволяє визначити його як особистісну компетентність людини, що пов'язана з внутрішнім світом особистості, її переживаннями; здатність до ідентифікації, розуміння й управління емоціями, як власними, так і інших людей, а також вміння використовувати це для досягнення благополуччя. Відповідно, здібності, що стосуються власних емоцій визначають внутрішньоособистісний інтелект; а ті, що відповідають за емоції інших – міжособистісний. Рівень розвитку цих здібностей залежить від особливостей прояву окремих рис особистості.

Емоційна компетентність є невіднятною рисою успішної особистості, адже забезпечує оптимальний рівень її психічного здоров'я та функціонування. Це дозволяє розглядати емоційну компетентність як системну характеристику особистості, що включає навички рефлексії, саморегуляції, емпатії та експресивності; виявляється у готовності та здатності людини гнучко керувати емоційними реакціями, як власними, так й інших людей, адекватно ситуаціям й швидко змінюваним умовам; можливість розглядати здатність

НУБіП України

розуміння та управління своїми емоціями та емоціями інших людей як управлінський ресурс для підвищення ефективності роботи колективу. Тому що при визначенні співвідношення між спеціальними знаннями та когнітивними здібностями лідерів, з одного боку, та їх емоційним інтелектом - з іншого боку, було встановлено, що чим вище посада керівника, тим більше емоційного інтелекту закладено в фундамент успіху.

Емоційна компетентність для молоді це набір різних здібностей на вміння, а саме: «здатність розрізняти емоції інших; вміння користуватися знаннями про емоції та формами їх вираження; здатність симпатичного та емфатичного включення в чужі переживання; здатність розуміти, що внутрішній емоційний стан не обов'язково відповідає зовнішньому; [8]» здатність розуміння себе, своїх потреб, мотивації та емоцій; здатність будувати стосунки з іншими людьми таким чином, щоб це було вигідно для обох сторін.

Штучний інтелігент, або ШІ, являє собою галузь науки та технологій, що розвивається у швидкому темпі та постійно розширює свої можливості. В основі ШІ лежить ідея створення імітації інтелекту та розуміння, а також розробка систем, здатних виконувати завдання, які зазвичай вимагають людського інтелекту. Штучний інтелект охоплює в собі багато аспектів, включаючи машинне навчання, обробку природних мов, комп'ютерне зорове сприйняття, робототехніку та багато інших областей.

Однією з ключових можливостей ШІ є його використання для самоосвіти. Штучний інтелект може стати потужним інструментом для навчання та саморозвитку. Він може аналізувати індивідуальні потреби користувача та надавати персоналізовані рекомендації щодо навчальних матеріалів, курсів та завдань. Такий індивідуалізований підхід дозволяє

НУБіП України

кожному користувачу вчитися у власному темпі та налаштовувати навчання на свої потреби.

Індивідуальний підхід до навчання у розвитку емоційної компетентності надзвичайно важливий. ШІ аналізує психологічні особливості та потреби користувача, створюючи індивідуалізовані програми. Це дозволяє розвивати навички у власному темпі та відповідно до особистих цілей, підтримуючи самоосвіту. Користувачі можуть обирати та керувати своєю індивідуальною траєкторією вивчення емоційної компетентності, роблячи процес навчання простим та результативним.

Вважаємо, що розвиток емоційної компетентності як важливої якості особистості треба активно розпочинати у навчальних закладах. Це потребує, по-перше, проведення досліджень щодо оцінки наявного рівня та особливостей емоційної компетентності молоді, по-друге, розробку спеціалізованих програм тренінгів щодо розвитку емоційної компетентності.

Для перевірки результативності формування емоційної компетентності за допомогою штучного інтелекту нами було проведено педагогічний експеримент, який здійснювався за трьома етапами: констатувальним, формувальним та контрольним.

За результатами формувального етапу дослідження порівняння показало, що учасники експериментальної групи, які користувалися сервісами на основі штучного інтелекту, показали значний ріст у своїй емоційній компетентності порівняно з учасниками контрольної групи. Це свідчить про успішність формувального етапу дослідження та можливість використання штучного інтелекту для подальшого розвитку емоційної компетентності.

У результаті педагогічного експерименту, спрямованого на розвиток емоційної компетентності через використання штучного інтелекту, виявлено

НУБіП України

важливу відмінність у розвитку внутрішньоособистісного та міжособистісного емоційного інтелекту. Експеримент продемонстрував значний ріст внутрішньоособистісного емоційного інтелекту, в той час, як міжособистісний емоційний інтелект залишився на приблизно тому ж рівні, що і на початку експерименту.

Ця різниця у розвитку може пояснюватися відсутністю практичних міжособистісних взаємодій під час експерименту. Розвиток міжособистісного емоційного інтелекту вимагає реальної практики в спілкуванні з живими людьми в різних ситуаціях. Штучний інтелект, несмотря на свою корисність у розвитку внутрішньоособистісного емоційного інтелекту, не може повністю замінити цей аспект в розвитку міжособистісного спілкування та розуміння емоцій.

Таким чином, майбутні дослідження можуть бути спрямовані на розробку комбінованих підходів, які поєднують інноваційні технології та практичну діяльність з урахуванням важливості практичного досвіду та міжособистісного спілкування для формування повноцінних навичок соціальної адаптації та спілкування в сучасному освітньому середовищі.

На основі отриманих результатів нашого дослідження, ми розробили методичні рекомендації для розвитку емоційної компетентності молоді. Ці рекомендації охоплюють важливі аспекти, такі як саморозвиток, соціальне спілкування, розвиток навичок саморегуляції, психологічна освіта, практика в реальних ситуаціях, спільні проєкти та волонтерство. Ми рекомендуємо використовувати ці методичні підходи для підготовки молоді до успішного професійного, інтелектуального та соціального розвитку у майбутньому.

НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України

НУБіП України

НУБіП України

НУБіП України

НУБіП України

НУБіП України

НУБіП України

НУБіП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болотіна І. М. Інтелект як основа саморозвитку менеджера. *Проблеми управління підприємств у сучасних умовах* : Матеріали XVIII Міжнар. науково-практ. конф., м. Київ, 20–21 квіт. 2022 р. Київ, 2022. С. 91. URL: https://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/38031/1/Проблеми%20управління%20підприємств%20у%20сучасних%20умовах%2036ірник%202022.pdf#page=11 (дата звернення: 19.09.2023).
2. Васьківська Г. О. Психодидактичні особливості дистанційного навчання у сучасних кризових умовах. 2020
3. Вілюнас В. К. Психологічні механізми мотивації людини. Київ, 2003. 230 с.
4. Власова О. І. Психологія соціальних здібностей: структура, динаміка, чинники розвитку: Монографія. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2005. 308 с.
5. Вовк А. А. Штучний інтелект у дизайні 20-х років xxi століття. Актуальні проблеми розвитку українського та зарубіжного мистецтв: культурологічний, мистецтвознавчий, педагогічний аспекти : матеріали VIII Міжнародної науково-практичої конференції (с. Світязь Шацького району Волинської області, 16–18 червня 2023 року) ; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. 464 с URL: https://www.researchgate.net/profile/Volodymyr-Hrysiuk/publication/373173678_Innovacijni_tehnologii_v_dizajni_ditacoi_knigi/links/64de6cc1177c59041300 95ff/Innovacijni-tehnologii-v-dizajni-ditacoi-knigi.pdf#page=244 (дата звернення: 04.10.2023).

НУБіП України

6. Головань Т. Необхідність розвитку емоційного інтелекту EQ. Світ виховання. 2010. №3. С. 29-30.
7. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Чому він може означати більше, ніж IQ. Київ, 2013. 560 с.
8. Гулян М. Розвиток емоційної компетентності активу студентського самоврядування аграрних закладів освіти : Наук. робота. Київ, 2021. 53 с.
9. Гулян М. І. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх фахівців агромислової галузі : Наук. робота. 2021. 56 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1RUiMvPUJBr0Ro442-Z74umbBg1ViCRBE/view (дата звернення: 29.09.2023).
10. Гусак М. Історія педагогіки України / М. Гусак, Мартіросян Л. // Посібник для студентів. – Луцьк: Видавництво ВДУ, 1996. – 164 с.
11. Гусак М. Історія педагогіки України / М. Гусак, Мартіросян Л. // Посібник для студентів. – Луцьк: Видавництво ВДУ, 1996. – 164 с.
12. Дерев'янко С. П. Активізація розвитку емоційного інтелекту як спосіб оптимізації процесу соціально-психологічної адаптації особистості.
13. Дерман Л.М. Глобалізація і діджиталізація та їх вплив на світові fashion-ринки у XXI ст. Гілея: науковий вісник. – К. : «Видавництво «Гілея», 2020. – Вип. 157 (№ 6-9). Ч. 2. Філософські науки. – С. 35-38.
14. Дія.Освіта. *Дія.Освіта*. URL: https://osvita.diia.gov.ua/ (дата звернення: 28.09.2023).
15. Єресько О. Розвиток емоційного інтелекту як педагогічна проблема / Рідна школа. 2021 № 3. С. 51-57

НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України

16. Жук Ю.О. Системні особливості освітнього середовища як об‘єкту інформатизації // Післядипломна освіта в Україні. – 2002. – № 2. – С. 35 – 37.

17. Коновалов В. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі : магістерська робота : 015.20. Чернігів, 2018. 81 с. URL: http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/6870/1/Застосування%20інформаційно-комунікаційних%20технологій%20у%20навчальному%20процесі.pdf (дата звернення: 27.09.2023).

18. Кульчицька О. Почуття та емоції в розвитку особистості Обдарована дитина. 2007. № 1. С. 3–16.

19. Максименка С.Д. Загальна психологія: Підруч. для студентів вищ. навч. закладів / За загальн. ред. акад. С.Д. Максименка. — К: Форум, 2002.

20. Марич Я. О. Взаємозв’язок емоційної компетентності керівника та психічного здоров’я на робочому місці його підлеглих (команди) : Магістерська робота : 8.053. Львів, 2019. 106 с. URL: https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/1700/Marych_Osoblyvosti%20emotsiinoi%20kompetentnosti.pdf?sequence=1&isAllowed=y (date of access: 26.09.2023).

21. Москальова В. Сутність інтелекту, мислення, мовлення, свідомості як психофункціональних данностей. Психологія і суспільство. 2014. № 4 (58). С. 114–131.

22. Носенко Е. Л., Коврига Н. В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції: [Монографія]. – Вища шк., 2003. – 126 с.

23. Пальчук, М. І. Дистанційне навчання у професійній освіті / М. І. Пальчук // Проф.-техн. освіта. – 2013. – № 4. – С. 42–46.

НУБіП України

24. Питулей В. Особливості впливу дистанційного навчання на психіку студента та викладача. «Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія "Психологія"». 2021. (12), 64-68.

25. ChatGPT і не тільки: 20+ корисних сервісів на основі штучного інтелекту. *Альтернативна освіта в Україні*. URL: https://osvitanova.com.ua/posts/5893-chatgpt-i-ne-tilky-20-korysnykh-servisiv-na-osnovi-shtuchnoho-intelektu (дата звернення: 05.10.2023).

26. Савчук М. Р. Теоретичні основи дослідження емоційного інтелекту. Ефективна економіка №5, 2017. Електронний журнал Дніпровського аграрно-економічного університету. ДКС-центр. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5608/.

27. У День знань Президент презентував інноваційний освітній застосунок «Мрія» – унікальний цифровий проект, який допоможе розкрити потенціал і таланти дитини – Офіційне інтернет-представництво Президента України. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: https://www.president.gov.ua/news/u-den-znan-prezident-prezentuvav-innovacijnij-osvitnij-zasto-85313 (дата звернення: 27.09.2023).

28. Царьова, Е. Формування професійної майстерності учнів ЗПТО / Е. Царьова // Проф.-тех. освіта. – 2015. – № 1. – С. 28–31.

29. Четверик-Бурчак А. Г. Емоційний інтелект як чинник успішності вирішення головних життєвих завдань. Психолінгвістика. 2013. № 14. С. 163–184.

НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України

30. Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію. Київ: «Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. С. 416

31. 5 Main Roles Of Artificial Intelligence In Education. *eLearning Industry*. URL: https://elearningindustry.com/5-main-roles-artificial-intelligence-in-education (date of access: 05.10.2023)

32. A DEFINITION OF AI: MAIN CAPABILITIES AND SCIENTIFIC DISCIPLINES. *Language selection | European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/ai_hleg_definition_of_ai_18_december_1.pdf (date of access: 05.10.2023).

33. AI-Principles Overview - OECD.AI. *The OECD Artificial Intelligence Policy Observatory - OECD.AI*. URL: https://oecd.ai/en/ai-principles (date of access: 05.10.2023).

34. Bar-On R. Emotional intelligence; Emotional quotient inventory. Toronto, 1997.

35. Bar-On, R., Bharwaney, G., & Hickman, C. The relationship between emotional intelligence and giftedness: Empirical support for a concept of emotional-social giftedness. An unpublished manuscript presently being prepared for publication. 2013

36. Bar-On, Reuven. "Emotional intelligence: an integral part of positive psychology." South African Journal of Psychology. 2010 - 54-62 с.

37. Brackett, Marc A., Susan E. Rivers, and Peter Salovey. "Emotional intelligence: Implications for personal, social, academic, and workplace success." Social and Personality Psychology Compass 5.1 2011 : 88-103.

38. Cherland E. The development of emotional competence. The Canadian child and adolescent psychiatry review. 2004. с. 121.

НУБіП України

39. Frederickson N., Petrides K.V., Simmonds E Trait emotional intelligence as predictor of socioemotional outcomes in early adolescence. Personality and individual differences. 2012. № 52. pp. 323-328.

40. Ganaie M., Hafiz M. A study of social intelligence & academic achievement of college students of district Srinagar, J&K, India. Journal of American Science 11.3. 2015 с. 23-27.

41. Golman D. Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ. Bantam, 1997. 368 p.

42. Golman, D. Emotional leadership: the Art of managing people based on emotional intelligence. Moscow, Russia: Alpina Business Books, 2010. – 476 с.

43. How Is AI Used In Education -- Real World Examples Of Today And A Peek Into The Future | Bernard Marr. *Bernard Marr*. URL: https://bernardmarr.com/how-is-ai-used-in-education-real-world-examples-of-today-and-a-peek-into-the-future/#:~:text=AI%20has%20already%20been%20a (date of access: 05.10.2023).

44. Kalpana S. "Emotional intelligence and organizational effectiveness." Industrial psychiatry journal. 2013. – 97 с.

45. Mayer J. D., Roberts R. D., Barsade S. G. Human abilities: Emotional intelligence. Annual review of Psychology, 2008. 59(1), 507-536.

46. Mayer J. D., Roberts R. D., Barsade S. Human Abilities: Emotional Intelligence. 2008.

47. Mayer J. D., Salovey P., Caruso D. Models of Emotional Intelligence. Handbook of Intelligence. 2000

НУБіП України

48. Mental health Definition & Meaning | Dictionary.com. Dictionary.com. URL: https://www.dictionary.com/browse/mental-health (date of access: 03.09.2023).

49. Nelis H. "Increasing emotional competence improves psychological and physical well-being, social relationships, and employability. 2011. 354 c.

50. O'Neil J. On Emotional Intelligence: A Conversation with Daniel Goleman. Educational Leadership, 1996. 54(1), 6-11.

51. Reuven Bar-On -. *Reuven Bar-On* -. URL: https://www.reuvenbaron.com/ (date of access: 26.09.2023)

52. Reynolds M. Coach the Person, Not the Problem: A Guide to Using Reflective Inquiry. Berrett-Koehler Publishers, 2020. 192 p.

53. Russell, Stuart J.; Norvig, Peter. Artificial Intelligence: A Modern Approach (вид. 2nd). Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall 2003 – С. 30

54. Salovey P., Mayer J. D. Emotional intelligence. Imagination, cognition and personality, 1990. 9(3), 185-211.

55. Samoili et al. 2020. AI WATCH. Defining Artificial Intelligence. JRC Technical Reports. European Union.

56. Warrier U. P., Aisha M. "Importance of emotional intelligence in the organizational context." Center for management studies, Jay university Bangalore. Elixir International Journal: Management arts. 2011.

НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України
НУБіП України